

Duurzaam beleggen

halfjaarverslag

Juli - december 2023

Ahold Delhaize
Pensioen

Inhoudsopgave

-	03
1. Inleiding duurzaam beleggen	05
2. Screening	08
3. Uitsluitingsbeleid	09
4. ESG-integratie	11
5. Engagement	13
6. Stembeleid & Corporate Governance	34
7. Impactbeleggen	38
8. Bijlagen	40

Kerncijfers duurzaam beleggen

Ahold Delhaize Pensioen

Klimaatcommitment

Lange termijn doelstelling 2050

Ahold Delhaize Pensioen wil in 2050 een emissieneutrale (net zero) belegger zijn.

Middellange termijn doelstellingen 2030

Ahold Delhaize Pensioen kiest voor een CO₂-reductie aanpak van de portefeuille ten opzichte van een vast referentiepunt, namelijk de CO₂-uitstoot van de benchmark per ultimo 2021. De eerste stap was een CO₂-reductie van de liquide portefeuille van 30% ten opzichte van de benchmark per ultimo 2021. We streven ernaar om jaarlijks de CO₂-uitstoot van de portefeuille zodanig te reduceren, dat in 2030 een reductie van 50% is gerealiseerd. Eind 2023 is de gerealiseerde reductie 31% (scope 1 en 2).

Kortetermijn doelstellingen

Jaarlijks worden acties vastgesteld die uitgevoerd worden in het kader van het duurzaam beleggen beleid, waaronder acties voor het thema klimaat.

107 DIALOGEN MET 74 ONDERNEMINGEN

Normatieve engagement

Mensenrechten	27
Milieu	32
Arbeidsnormen	41
Corruptie	7

Er zijn 9 succesvol afgesloten dialogen in H2 2023

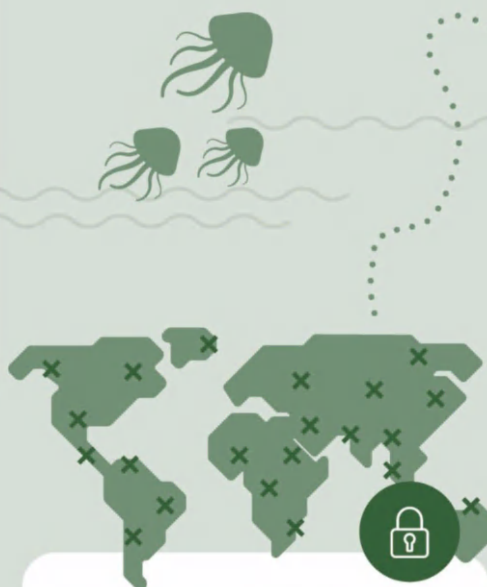

Focus

Ambitiethema's

Ahold Delhaize Pensioen wil een positieve bijdrage leveren aan 2 thema's:

- 1) Klimaat:** klimaatverandering (SDG13) en
- 2) Voeding:** Gezonde voeding in een gezonde leefomgeving (SDG3 en 12)

1282 ONDERNEMINGEN EN LANDEN WAARIN WIJ NIET INVESTEREN

Uitsluitingen

144	Controversiële wapens
387	Staatsbedrijven
514	Steenkool, teerzanden, schalieolie- en gas en Arctisch olie- en gas
114	Normschenders
19	Goed bestuur (SFDR)
48	Tabak
56	Landen

Een aantal ondernemingen valt onder meerdere uitsluitingsgronden.

292 vergaderingen gestemd

Stemcijfers

292 aandeelhoudersvergaderingen
2887 agendapunten

30 DIALOGEN

Thematische engagement

Access to Nutrition	5
Biodiversiteit in de landbouwketen	7
Reductie CO ₂ -uitstoot	8
DEN: Water in de toeleveringsketen	5
DEN: Afval en Circulaire Economie	5

Nieuwe thema's vanaf 2024:

- Plastic afbouw in consumentengoederen
- Arbeidsrechten in de landbouwketen
- Transport en Klimaat

Succesvol afgesloten thema's in 2023:

- Access to Nutrition
 - Biodiversiteit in de landbouwketen
- Deze thema's maken een doorstart in 2024.

Aangesloten bij nieuwe collectieve initiatieven vanaf 2024:

- FAIRR
- LIPH
- Nature Action 100

NEW

Recente ontwikkelingen

In het tweede halfjaar van 2023 heeft Ahold Delhaize Pensioen (hierna: ADP) het duurzaam beleggen beleid verder doorontwikkeld en verschillende stappen gezet voor de implementatie daarvan. Hieronder vindt u een overzicht van de belangrijkste recente ontwikkelingen.

ADP breidt engagement programma uit

ADP breidt zijn thematische engagement programma uit met drie nieuwe engagement thema's vanaf begin 2024:

1. **Plastic afbouw in consumentengoederen**
2. **Arbeidsomstandigheden in de landbouwketen**
3. **Klimaat en Transport**

Dit versterkt de ambities om positief bij te dragen aan de thema's voeding en klimaat. De rapportage over de thema's wordt vanaf H1 2024 opgenomen in dit verslag.

ADP sluit aan bij collectieve engagement initiatieven

Om zijn engagement programma verder kracht bij te zetten, ondersteunt ADP drie collectieve engagement initiatieven vanaf 2024:

1. **Farm Animal Investment Risk and Return (FAIRR)** - een engagement initiatief gericht op het verbeteren van duurzaamheid in de intensieve veehouderij.
2. **Long Term Investors for People's Health (LIPH)** van Shareaction - een engagement initiatief gericht op het verbeteren van gezondheid en een gezonde samenleving door bedrijven (o.a. gezond milieu, voeding, werkomstandigheden, toegang tot zorg).
3. **Nature Action 100** - een wereldwijd engagement initiatief van investeerders gericht op het voorkomen en terugdringen van verlies van biodiversiteit door bedrijven.

ADP neemt CO₂-reductie en impact bonds op bij bedrijfsobligaties

ADP is in 2023 overgestapt naar een bedrijfsobligatiemandaat waarin de duurzaam beleggingsdoelstellingen zijn meegenomen. Er is een doelstelling op CO₂-reductie opgenomen in lijn met de doelstelling van ADP: initieel 30% reductie in vergelijking met de benchmark ultimo 2021, en minimaal 50% reductie in 2030. Ook moeten er in dit mandaat minimaal 10% impact bonds zijn opgenomen en moet het percentage impact bonds altijd minimaal 1% hoger zijn dan de benchmark. Impact bonds zijn obligaties met duurzame doelstellingen, hieronder kunnen vallen: green bonds, social bonds, sustainability bonds, sustainability linked bonds, blue bonds. Zie voor meer toelichting het hoofdstuk impactbeleggen.

1. Inleiding duurzaam beleggen

ADP past instrumenten voor duurzaam beleggen toe bij het beheer van haar vermogen. In deze halfjaarlijkse rapportage leest u over de laatste stand van zaken met betrekking tot deze instrumenten en vindt u terug welke activiteiten door het pensioenfonds zijn ondernomen. Op de website van ADP vindt u beleidsdocumenten en rapportages waarnaar in dit rapport wordt verwezen. Deze inleiding geeft een kort overzicht van de achtergrond van duurzaam beleggen.

1.1. ADP vindt duurzaam beleggen belangrijk

Onze beleggingsovertuiging is dat ADP een maatschappelijke verantwoordelijkheid heeft en de overtuiging heeft dat duurzaam beleggen bijdraagt aan duurzame langetermijn waardecreatie.

Het pensioenfonds streeft ernaar de normen en waarden van de deelnemers en de werkgever te integreren in de beleggingsportefeuille en gelooft dat het van toegevoegde waarde is om duurzaam te beleggen. Op de lange termijn zal dit zorgen voor een duurzaam pensioen: een gezond rendement in een leefbare en gezonde wereld. Het pensioenfonds streeft naar een evenwicht tussen risico, rendement en duurzaamheid en het verwacht van zijn dienstverleners dat zij bijdragen aan de uitvoering van het beleid ten aanzien van duurzaam beleggen.

1.2. Voeding en klimaat zijn de focusthema's van ADP

ADP richt zich vanaf 2021 op een tweetal thema's die dicht bij zijn deelnemers en Ahold Delhaize staan: voeding en klimaat. Met als doel bij te dragen aan oplossingen voor specifieke maatschappelijke vraagstukken. Deze thematische aandachtsgebieden zijn na gesprekken met deelnemers en het bestuur geprioriteerd en geselecteerd als kernthema's voor ADP.

Deze thema's zijn gekoppeld aan onderliggende Sustainable Development Goals (SDGs). Voor klimaat zijn dat SDG13 (Klimaatactie). Voor voeding zijn dat SDG3 (Goede gezondheid en welzijn) en SDG12 (Verantwoorde consumptie en productie).

1.3. ADP hanteert internationale normen als uitgangspunt

Voor het duurzaam beleggen beleid hanteert ADP de volgende internationale normen als uitgangspunt:

- de principes van het Global Compact van de Verenigde Naties (UN Global Compact);
- de OESO-richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen (OESO-richtlijnen);
- de UN Guiding Principles on Business and Human Rights (Guiding Principles);
- Sustainable Development Goals (SDGs).

1.4. ADP zet zes instrumenten in voor het duurzaam beleggen beleid

ADP maakt gebruik van een combinatie van zes instrumenten bij het in praktijk brengen van het duurzaam beleggen beleid:

1. Screening;
2. Uitsluiting;
3. ESG-integratie;
4. Engagement, het aangaan van de dialoog met ondernemingen;
5. Corporate governance en stemmen op aandeelhoudersvergaderingen;
6. Impactbeleggen.

De instrumenten en de gemaakte keuzes worden ieder in afzonderlijke hoofdstukken besproken.

De mogelijkheden voor de verdere inzet van ESG-integratie en impactbeleggingen worden de komende tijd verder onderzocht.

1.5. Het beleid van ADP is van toepassing op mandaten

Daar waar mogelijk past ADP zijn duurzaam beleggen beleid toe op de beleggingen. In onderstaande tabel is weergegeven voor welke categorieën welke instrumenten worden toegepast.

Het duurzaam beleggen beleid van ADP is van toepassing op beleggingen in discretionaire mandaten. ADP belegt in mandaten voor de volgende beleggingscategorieën:

- aandelen wereld
- aandelen vastgoed wereldwijd
- bedrijfsobligaties

- staatsobligaties

ADP maakt voor het beheer van zijn vermogen gebruik van externe vermogensbeheerders. Wanneer het pensioenfonds gebruik maakt van beleggingsfondsen van externe vermogensbeheerders, is het niet mogelijk om het eigen beleid toe te passen. ADP kiest er daarom voor om in beleggingsfondsen te beleggen die zo veel mogelijk aansluiten bij de uitgangspunten van het pensioenfonds. Deze beleggingsfondsen worden vervolgens ook aan ESG-criteria (Ecologische, Sociale en Governance criteria) getoetst. ADP overweegt om de fondsen naar mandaten te brengen, om zo verdere implementatie van het duurzaam beleggen beleid te bewerkstelligen.

OVERZICHT ESG-INSTRUMENTEN EN TOEPASSING IN DE BELEGGINGSPORTEFEUILLE

	Staats- obligaties	Aandelen wereld	Aandelen opkomende markten (fondsen)	Aandelen vastgoed wereldwijd	Bedrijfs- obligaties (incl. high yield)	Emerging Market Debt (fondsen)	Hypotheeken (fondsen)
Screening		x		x	x		
Uitsluitingen	x	x	x (beleid fonds- beheerder)	x	x		
Normatief engagement		x	x	x	x		
Thematisch engagement		x	x (beleid fonds- beheerder)		x		
Stemmen		x	x (beleid fonds- beheerder)	x			
ESG-integratie		x			x		
Impact bonds	x				x		

1.6. ADP geeft transparantie en legt verantwoording af

Transparantie is onafscheidelijk verbonden aan een goed duurzaam beleggen beleid. ADP rapporteert daarom tweemaal per jaar over hoe zij de afgelopen periode invulling gaf aan het beleid via dit verslag. Daarnaast geeft ADP inzicht in het stemgedrag via een vote disclosure systeem. De rapportages en het systeem zijn toegankelijk via de website van ADP. Ook staan onder meer de volgende documenten op de website, met toelichting:

1. Beleidsdocument Verantwoord Beleggen;
2. Klimaatovertuigingen;
3. Wettelijke duurzaamheidsgerelateerde informatie (SFDR en Taxonomie);
4. Een lijst waar ADP in belegt;
5. Uitsluitingslijst landen en ondernemingen;
6. ADP Stembeleid;
7. ADP Stewardshipbeleid.

2. Screening

Door onze beleggingen te screenen identificeren wij (potentiële) negatieve impact op de samenleving en het milieu. Dit zijn de belangrijkste (potentiële) ongunstige effecten van onze beleggingsbeslissingen op duurzaamheidsfactoren. Ter beoordeling wordt vervolgens gekeken naar de impact van het gedrag van de onderneming op de samenleving en/of het milieu en de ernst, schaal en onomkeerbaarheid van de schending.

De uitkomsten van de due diligence screening worden gecategoriseerd naar thematische aandachtgebieden en beoordeeld op de mate van betrokkenheid van de onderneming en het effect op de samenleving en/of het milieu. De thematische aandachtsgebieden van ADP zijn mensenrechten, arbeidsnormen, milieu, waaronder klimaatverandering, en anti-corruptie.

Het pensioenfonds heeft Achmea IM aangesteld als ESG dienstverlener en heeft Achmea IM de opdracht gegeven om uitvoering te geven aan het duurzaam beleggen beleid van het pensioenfonds. Uit hoofde daarvan voert Achmea IM onder andere het due diligence beleid uit en geeft zij uitvoering aan de stem- en engagement activiteiten. Periodiek legt Achmea IM verantwoording af aan het pensioenfonds.

Wanneer er een (potentiële) negatieve impact wordt geïdentificeerd, gaan wij de dialoog aan met de onderneming. Als na verloop van tijd blijkt dat een onderneming geen progressie maakt in het voorkomen/verhelpen van de negatieve impact, gaan wij over tot het uitsluiten van de onderneming. Daarnaast is een aantal ondernemingen al op voorhand uitgesloten in verband met structurele schendingen en het niet openstaan voor dialoog om de schending op te heffen. De resultaten van de due diligence screening en de actie die is ondernomen staan vermeld in onderstaande tabel:

TABEL 2.1

Per 31-12-2023	Aantal ondernemingen uitgesloten op normatieve gronden	Nieuw normatieve dialogen H2 2023
Mensenrechten	46	9
Arbeidsnormen	11	8
Milieu	24	9
Anti-corruptie	0	1

In dit halfjaarverslag is terug te vinden welke ondernemingen zijn uitgesloten en is tevens aangegeven op basis van welke norm en schending dit plaatsvond. Ook staat in dit halfjaarverslag de voortgang van het normatieve engagement programma vermeld. Daarbij staan per thematisch aandachtsgebied de namen vermeld van de ondernemingen waarmee de dialoog is gestart.

3. Uitsluitingsbeleid

Er kunnen uiteenlopende redenen zijn voor een institutionele belegger om op voorhand niet te willen beleggen in bepaalde ondernemingen of landen. Zo kan men ervoor kiezen om niet te beleggen in ondernemingen die ongewenst gedrag vertonen of ondernemingen die controversiële producten produceren. Wanneer een onderneming betrokken is bij een controversieel product, veelal een kernactiviteit van de onderneming, is het toepassen van een engagementbeleid niet reëel. Het is immers lastig de onderneming over te halen een ander product te produceren. Daarnaast kunnen ondernemingen die op structurele wijze met hun gedrag internationale normen over mensenrechten, milieu, arbeidsnormen of corruptie schenden en bij achterblijvende engagementresultaten worden uitgesloten van het beleggingsuniversum. Hierbij vormen de principes van het UN Global Compact en de OESO-richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen het uitgangspunt.

3.1. Uitsluitingsgronden

In onderstaand overzicht zijn de uitsluitingsgronden die relevant zijn voor ADP uiteengezet. In de bijlagen kunt u de uitgesloten bedrijven per 1 januari 2024 vinden.

Ondernemingen die zijn aangemerkt als betrokken bij de verschillende uitsluitingscriteria worden op de geactualiseerde uitsluitingslijst geplaatst. Eventueel aanwezige holdings worden verkocht. Portefeuillemanagers mogen geen nieuwe holdings aankopen van uitgesloten ondernemingen zolang de onderneming op de uitsluitingslijst staat.

Uitsluitingscriterium	Definitie	Data	Update	Bijlagen
Controversiële wapens	Nucleaire wapens	ISS ESG	Halfjaarlijks	Uitsluitingslijst
	Biologische wapens			
	Chemische wapens			
	Antipersoonsmijnen			
	Clustermunitie			
	De definitie van controversiële wapens sluit aan bij internationale verdragen die door Nederland zijn ondertekend en bij het beleid van de Nederlandse overheid. Jaarlijks stuurt de AFM een nieuwe definitieve indicatieve uitsluitingslijst (risicoradar) rond.			
Tabak	Betrokkenheid van individuele bedrijven wordt vastgesteld aan de hand van omzet gegenereerd uit de productie en distributie van tabaksgoederen. Een onderneming wordt uitgesloten indien de omzet hieruit meer dan 50% is.	ISS ESG	Halfjaarlijks	Uitsluitingslijst
Steenkool	Ondernemingen worden uitgesloten van belegging als: De omzet van een onderneming is voor meer dan 5% afkomstig uit aan steenkool-gerelateerde activiteiten. De winning van thermische steenkool (inclusief bruinkool, bitumineuze, antraciet en stoomkolen) en de verkoop ervan aan externe partijen zijn relevant bij het bepalen van de aan steenkool gerelateerde omzet. Inkomsten uit kolenhandel worden vanwege databeperkingen vooralsnog niet meegenomen in deze berekening.	MSCI	Halfjaarlijks	Uitsluitingslijst

	De omzet van een onderneming voor meer dan 5% afkomstig is van elektriciteitsopwekking uit thermische steenkool (inclusief bruinkool, bitumineuze, antraciet en stoomkolen). Inkomsten uit kolenhandel en transport worden vanwege databeperkingen vooralsnog niet meegenomen.			
Teerzanden	Ondernemingen worden uitgesloten van belegging indien de omzet van een onderneming voor meer dan 5% afkomstig is uit de extractie en verwerking van teerzanden voor de winning van olie.	MSCI	Halfjaarlijks	Uitsluitingslijst
Schalie- olie en gas	Ondernemingen worden uitgesloten van belegging indien de omzet van een onderneming voor meer dan 5% afkomstig is uit de extractie en productie van schaliegas en -olie.	MSCI	Halfjaarlijks	Uitsluitingslijst
Arctisch olie- en gas	Ondernemingen worden uitgesloten van belegging indien de omzet van een onderneming voor meer dan 5% afkomstig is uit de extractie en productie van Arctisch gas en -olie.	MSCI	Halfjaarlijks	Uitsluitingslijst
Normschenders	Ondernemingen worden uitgesloten die op grove en structurele wijze internationaal breed gedragen normen op het gebied van mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anti-corruptie schenden. Er is sprake van een structurele schending wanneer de onderneming geen maatregelen heeft genomen bij een schending of bij een vermeende schending de dialoog niet wil aangaan. Als er wel maatregelen zijn genomen, moet de schending binnen twee jaar zijn opgeheven, anders sluiten we alsnog uit.	ISS ESG	Jaarlijks	Uitsluitingslijst
Goed bestuur	ADP belegt in ondernemingen die voldoen aan de praktijken van goed bestuur (good governance). Ondernemingen die zeer slecht presteren op goed bestuur worden uitgesloten. Daarbij wordt minimaal gekeken naar de wettelijke vereisten uit de SFDR op het gebied van: Goede managementstructuren; Betrekkingen met werknemers; Beloning van het betrokken personeel; Naleving van de belastingwetgeving.	MSCI	Jaarlijks	Uitsluitingslijst
Landen	ADP sluit overheden uit als de Verenigde Naties en/of Europese Unie majeure/substantiële sancties tegen de centrale overheid van één bepaald land hebben ingesteld. Over het algemeen schenden de overheden van dergelijke landen systematisch de fundamentele mensenrechten van hun burgers. Naast de EU-sanctielijst en de VN-sanctielijst worden de prestaties van de landen in de Freedom in the World index (mensenrechten), de ITUC Global Rights index (arbeidsnormen) en de Corruption Perception Index (corruptie) als vertrekpunt gebruikt bij het opstellen van de uitsluitingslijst. Uitsluiting van overheden past het pensioenfonds toe op alle aan deze overheid direct gerelateerde beleggingsinstrumenten, zoals staatsobligaties. Ook obligaties van aan de staat gerelateerde instanties en lagere overheden van het desbetreffende land vallen onder de uitsluiting.	EU- en VN-sanctielijst en ITUC Global Rights index, Freedom in the World index, Corruption Perception index	Jaarlijks	Uitsluitingslijst
Staatsbedrijven van uitgesloten landen	Staatsbedrijven van uitgesloten landen (bedrijven die voor meer dan 50% van de staat zijn) worden uitgesloten.	MSCI	Halfjaarlijks	Uitsluitingslijst

4. ESG-integratie

ADP neemt duurzaamheidsinformatie structureel mee in het beleggingsproces. Dit wordt ESG-integratie genoemd: Environmental, Social & Governance zaken (gezamenlijk: ESG). ADP bepaalt per beleggingscategorie hoe en in welke mate ESG-integratie strategieën het meest effectief in praktijk toegepast kunnen worden.

4.1. Verloop CO₂-prestaties portefeuille

De grafiek hieronder toont de CO₂-prestaties van de portefeuille:

- De blauwe lijn geeft inzicht in het verloop van de gefinancierde broeikasgasemissies (CO₂/EVIC) voor de gehele portefeuille. EVIC is de Enterprise Value Including Cash. De CO₂/EVIC lijn geeft geaggregeerd weer hoeveel scope 1+2 broeikasgasemissies een onderneming per jaar uitstoot voor elke euro aan financiering. Dit wordt gewogen naar het gewicht van de onderneming in de portefeuille.
- De oranje lijn geeft inzicht in de doelstelling voor de portefeuille.

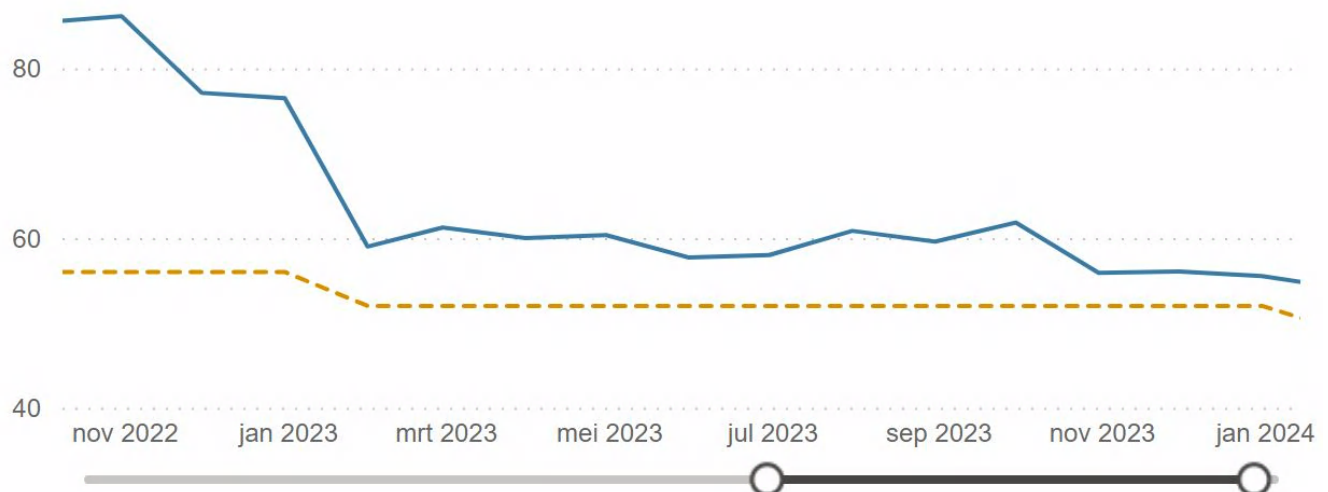
ADP volgt het reductiepad van 30% CO₂-reductie (CO₂/EVIC) in het eerste jaar (2021) en 7% absolute reductie in de daarop volgende jaren t/m 2030. In 2030 moet hiermee de uitstoot van de portefeuille gehalveerd zijn, in 2050 moet de portefeuille klimaatneutraal zijn.

De huidige CO₂/EVIC ligt nog iets boven de gestelde doelstelling, zoals te zien is in de grafiek. De komende jaren worden de CO₂-doelstellingen verder geïmplementeerd in de portefeuille om het gestelde doel te behalen.

FIGUUR 4.1.1 VERLOOP CO₂-PRESTATIES PORTEFEUILLE ADP

Verloop gewogen Co2 intensiteit / EVIC

● CO2 Intensiteit bijdrage Over Time ● CO2 doelstelling

4.2. Overzicht ESG-ratings portefeuille

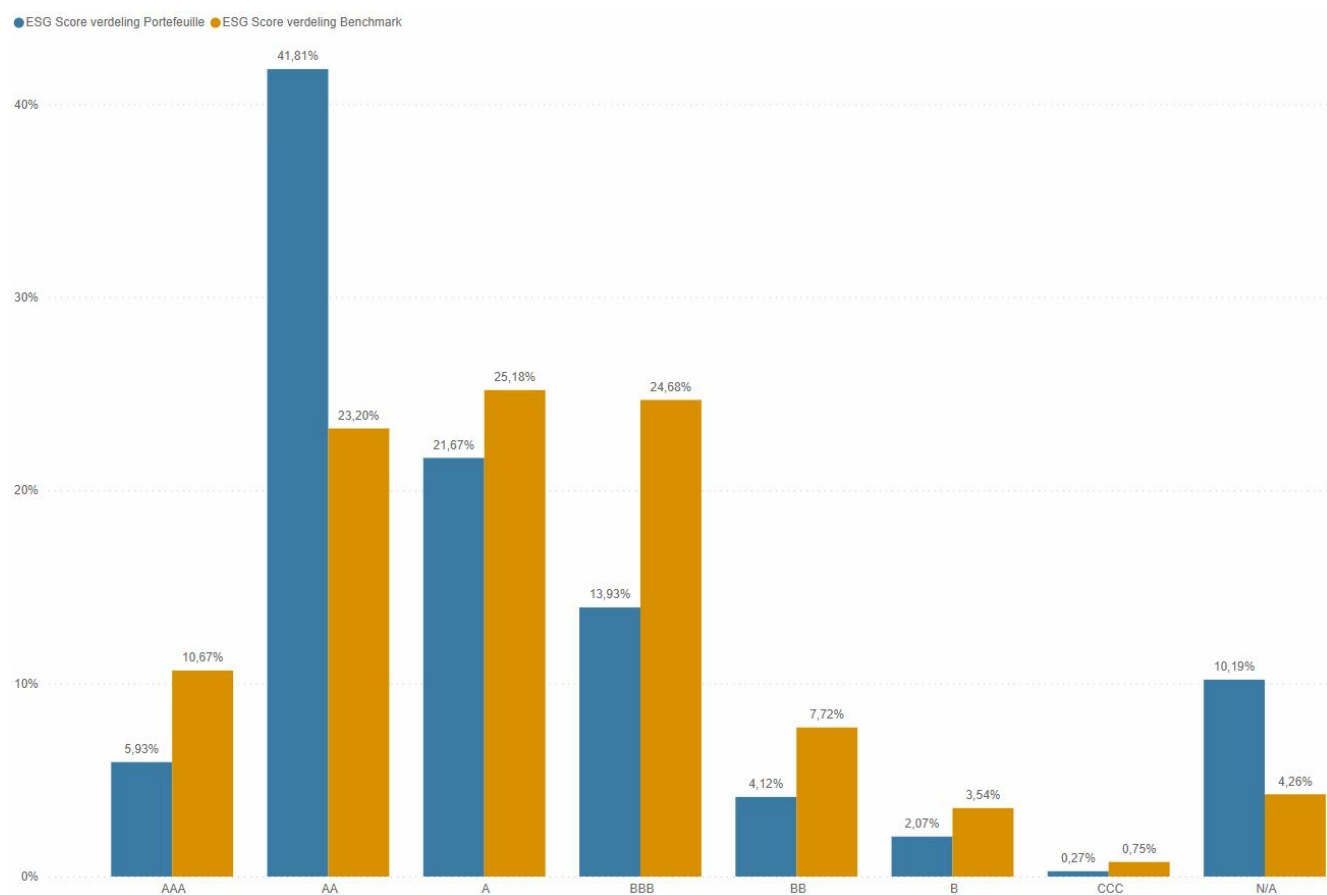
De ESG-risico's van de portefeuille worden inzichtelijk gemaakt aan de hand MSCI ESG-ratings. De MSCI ESG-rating beogen de veerkracht te meten van een bedrijf tegen financieel relevante ESG-risico's. Bij het opstellen van de ESG-ratings, probeert MSCI op hoofdlijnen antwoord te geven op 2 vragen:

- Welke negatieve externe ESG-effecten die bedrijven in een sector genereren, kunnen leiden tot onverwachte kosten voor bedrijven?
- Welke sector specifieke ESG-kwesties kunnen kansen voor bedrijven worden?

De ESG-ratings lopen van AAA-CCC, waarbij geldt dat een onderneming een hogere rating krijgt naarmate deze beter de financieel relevante ESG risico's weet te beheersen of ESG-gerelateerde kansen weet te benutten ten opzichte van de sectorgenoten. De ESG-score van een bedrijf is dus altijd relatief.

Onderstaande grafiek toont de ESG-ratings verdeling van de portefeuille per 31-12-2023. Hierin is te zien dat het grootste deel van de portefeuille een AA-rating heeft en daarmee gemiddeld beter scoort dan de benchmark. ADP stuurt niet specifiek op deze ESG-ratings, ze zijn een uitkomst van het duurzaam beleggen beleid.

ESG-RATING VERDELING PORTEFEUILLE

5. Engagement

Een onderneming is gericht op het maken van winst. Dit streven naar winstmaximalisatie kan echter op gespannen voet staan met internationale richtlijnen voor verantwoord ondernemen, zoals het UN Global Compact, de OESO-richtlijnen voor Multinationale ondernemingen of de UN Guiding Principles on Business & Human Rights. Wanneer ondernemingen deze internationale richtlijnen systematisch schenden, wordt gedrag onverantwoord. Daarmee ontstaat er een risico voor de continuïteit van de onderneming en houdbaarheid van winstrealisatie op de lange termijn. Daarom is het in het voordeel van de onderneming en al haar belanghebbenden dat richtlijnen voor verantwoord ondernemen worden gerespecteerd. Daarom gaat ADP in dialoog met deze ondernemingen. Inzet: het duidelijk stellen van kaders, het ontwikkelen van kennis bij ondernemingen en het definiëren van 'good practices'. ADP gaat in gesprek met ondernemingen over duurzame langetermijn waardecreatie. Zo draagt ADP bij aan het bewaken van het juiste evenwicht en beschermt het zijn belangen en die van zijn klanten.

5.1. ADP en de dialoog

Engagement is het aangaan van een dialoog met ondernemingen. Met het aangaan van de dialoog willen wij het duurzame gedrag van ondernemingen verbeteren, duurzame langetermijn waardecreatie stimuleren en tegelijkertijd aandeelhouderswaarde vergroten. Wij voeren de dialoog op meerdere vlakken:

1. Wij spreken ondernemingen aan die internationaal breed gedragen normen en principes over mensenrechten, arbeidsnormen, milieu of anticorruptie schenden. Dit noemen wij **Normatief engagement**.

2. Wij spreken ondernemingen in specifieke sectoren of ketens aan ter bevordering van een algemene standaard. Dit noemen wij **Thematisch engagement**.

3. Wij voeren de dialoog samen met andere pensioenfondsen die dezelfde thema's belangrijk vinden. Dit doen we via het **Dutch Engagement Network**.

4. Wij voeren de collectieve dialoog met bedrijven die stappen moeten zetten in de energietransitie. Dit doen we via het initiatief **Climate Action 100+**.

De doelstellingen van engagement

De verschillende type engagement hebben elk een andere focus en doelstelling. Voor elk van de verschillende vormen geldt dat engagement een zaak van lange adem is. Anders dan bij het instrument uitsluiting waarbij pensioenfondsen of beleggingsfondsen op voorhand niet beleggen in ondernemingen, geldt voor engagement dat er wel belegd wordt in ondernemingen die ter discussie staan, maar we als aandeelhouder het management juist actief aansporen het beleid of de activiteiten te verbeteren.

Normatieve engagement heeft als doel structurele schendingen te voorkomen of te stoppen

Het **Normatieve Engagement** heeft als doel structurele schendingen van UN Global Compact principes, OESO richtlijnen voor Multinationale ondernemingen of UN Guiding principles on Business & Human Rights te stoppen en te voorkomen. Structurele schendingen van deze normen vergroten het risico op nadelige gevolgen voor de onderneming, haar directe omgeving zoals lokale gemeenschappen of het milieu en voor andere belanghebbenden. Activiteiten die (mogelijk) leiden tot een schending van de principes staan veelal in de belangstelling van niet-gouvernementele organisaties (NGO's) en de media. In de praktijk leiden deze schendingen vaak tot rechtszaken, die boetes of het uitbetalen van schadeclaims door de ondernemingen tot gevolg kunnen hebben. Dit zijn directe negatieve financiële effecten, die ook de belangen van aandeelhouders schaden. Normatief engagement voeren wij uit in samenwerking met ISS ESG.

Om tot een selectie van de ondernemingen te komen die vallen binnen het Normatief engagementprogramma wordt een due diligence proces uitgevoerd. Het beleggingsuniversum wordt doorlopend gescreend op het schenden van één of meerdere principes van de UN Global Compact, OESO richtlijnen voor Multinationale ondernemingen of UN Guiding Principles on Business & Human Rights door onderzoeksbureau ISS. Bij vermoedens van een mogelijke schending wordt een dialoog gestart om escalatie te voorkomen. Ook bij een vastgestelde schending

wordt de dialoog met deze bedrijven gestart met als doel de schending op te heffen en mogelijke nieuwe schendingen in de toekomst te voorkomen. Daarbij zal ook herstel van de situatie en mogelijke schadevergoedingen voor bijvoorbeeld de lokale bevolking ter sprake komen.

Thematische engagement heeft als doel bedrijven aan te sporen tot betere duurzaamheidsprestaties

Het **Thematische engagement** heeft een andere doelgroep dan normatief engagement. Hier staan niet de bedrijven centraal die normen schenden, maar juist bedrijven die zowel financieel als maatschappelijk op bepaalde thema's hun prestaties verder kunnen verbeteren. De thema's worden gekozen in lijn met de speerpunten van het MVB-beleid: klimaat en voeding. Bij de keuze spelen de volgende zaken een rol:

- Materialiteit van het thema;
- Sociale of ecologische relevantie van het thema;
- Omvang van de onderneming in de beleggingsportefeuille (zowel aandelen als bedrijfsobligaties, inclusief high yield);
- Succeskan voor slagen van de dialoog.

De uitvoering van de thematische engagement wordt gedaan door het Team MVB van Achmea IM.

Thematische engagement via het Dutch Engagement Network

In het kader van thematisch engagement is ADP sinds juli 2021 aangesloten bij het Dutch Engagement Network (DEN). DEN is een Nederlands engagement initiatief, opgezet door de bedrijfstakpensioenfondsen voor de Detailhandel en Horeca & Catering. Het initiatief is opgezet om de engagementactiviteiten van gelijkgestemde Nederlandse pensioenfondsen te bundelen en te concentreren om zodoende op efficiënte wijze de slagkracht van hun engagement te vergroten.

DEN richt zich op additionele specifieke thema's die passen bij de focus SDG's gekozen door de aangesloten pensioenfondsen: Klimaat en Duurzame Productie en Consumptie. De huidige thema's van DEN richten zich op Water in de toeleveringsketen en Afval & circulaire economie. Water en afval spelen beiden een belangrijke rol in zowel het thema klimaat als voeding van ADP. Het specifieke thema 'water in de toeleveringsketen' streeft ernaar het gebruik van water te beperken waar mogelijk, met name in gebieden die kampen met droogte. Binnen het engagement thema afval & circulaire economie ligt de focus op het verminderen van afvalstromen en het toewerken naar een circulaire economie.

Het eerste thema "Water in de toeleveringsketen" loopt vanaf november H2 2019. Het tweede thema 'Afval & Circulaire economie' is in het eerste halfjaar van 2022 van start gegaan.

Deelnemers kiezen welke ondernemingen in aanmerking komen voor engagement. Hierbij wordt rekening gehouden met de volgende factoren:

- De mogelijkheid voor DEN om invloed uit te oefenen
- De mate waarin DEN kennis kan verkrijgen over een ESG issue
- De materialiteit van het onderwerp (financieel en immaterieel)
- De mate van de verwachte respons en voortgang

Thematische engagement via Climate Action 100+

Vanaf juni 2019 zijn we aangesloten bij het wereldwijde initiatief Climate Action 100+. Dit is een beleggersinitiatief om in gesprek te gaan met de grootste veroorzakers van broeikasgassen. Dit moet zorgen voor minder uitstoot, betere klimaatgerelateerde financiële toelichtingen en een betere governance (manier waarop bestuurd wordt) rond klimaatverandering. In de top 100 bedrijven zitten de grootste wereldwijde uitstoters van broeikasgassen. De lijst omvat, maar is niet beperkt tot, bedrijven in de sectoren olie & gas, elektriciteit en transport. Meer details zijn te vinden op de website van het initiatief.

[Thema's in het engagementprogramma](#)

Het engagementprogramma bestaat uit de volgende thema's:

TABEL 5.1.1 LOPENDE THEMA'S

#	Thema	Dialoogvorm
1	Schending Mensenrechten	Normatief
2	Schending Arbeidsnormen	Normatief
3	Schending Milieu, incl. klimaat	Normatief
4	Schending Anti-Corruptie	Normatief
5	CO ₂ -reductie	Thematisch Klimaat
6	Biodiversiteit	Thematisch Klimaat & Voeding
7	Access to Nutrition	Thematisch Voeding
8	Water in de toeleveringsketen	Thematisch Klimaat & Voeding via Dutch Engagement Network
9	Afval en circulaire economie	Thematisch Klimaat & Voeding via Dutch Engagement Network
10	Klimaat	Thematisch Klimaat via Climate Action 100+

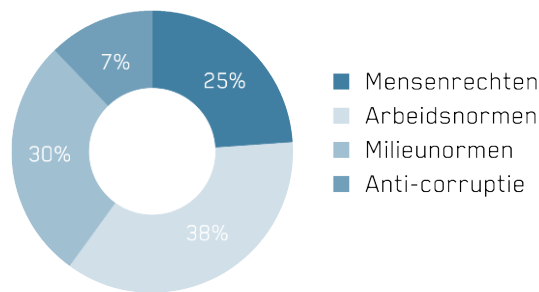
Vermeldenswaardige ontwikkelingen binnen de engagementthema's zijn in de komende paragrafen toegelicht. Voor ieder thema is inzichtelijk gemaakt welke

ondernemingen zijn opgenomen in het engagementprogramma.

5.2. Normatieve dialogen

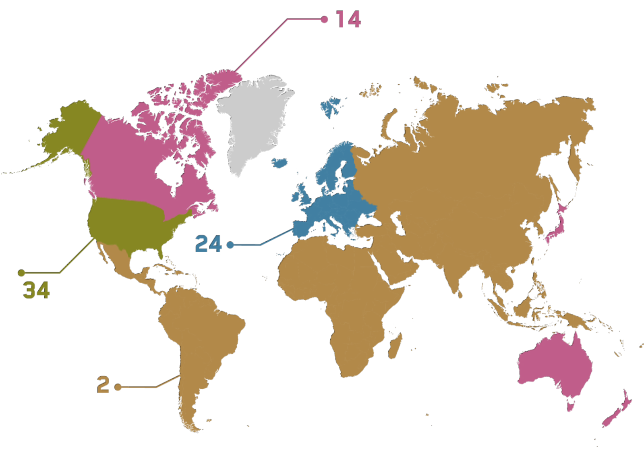
ADP vindt het belangrijk om in gesprek te gaan met ondernemingen, die internationaal breed gedragen normen schenden. We noemen dit Normatieve engagement. Per 15 december 2023 maken 74 ondernemingen deel uit van het normatieve engagementprogramma. Met deze ondernemingen spreken we over één of meerdere normschendingen; er lopen dus meerdere dialogen per onderneming. Het aantal dialogen kan daarom afwijken van het aantal ondernemingen in het normatieve engagementprogramma. In totaal lopen er 107 dialogen. In het afgelopen halfjaar is met 23 ondernemingen een nieuwe dialoog geïnitieerd of een lopende dialoog opnieuw opgestart. De figuur hieronder geeft weer hoe het programma is opgebouwd.

FIGUUR 5.2.1 NORMSCHENDING

De ondernemingen zijn gevestigd in verschillende regio's en markten. De focus van het programma ligt met 82 dialogen op de ontwikkelde markten. We verdelen deze onder in Europa, Verenigde Staten en Wereld overig (Japan, Australië, Canada, Nieuw-Zeeland). Daarnaast voeren we de dialoog met 2 ondernemingen in de opkomende markten. De figuur hieronder laat de regionale verdeling zien van ondernemingen in het normatieve engagementprogramma.

FIGUUR 5.2.2 ONDERNEMINGEN NAAR REGIO

Voortgang lopende dialogen

Iedere dialoog heeft vier engagementverwachtingen, die specifiek zijn voor de onderneming. Deze engagementverwachtingen worden samengevat in vier mijlpalen, die voor iedere dialoog hetzelfde zijn, zoals weergegeven in tabel 1. De voortgang per mijlpaal wordt vervolgens in iedere dialoog getoetst aan de hand van vier indicatoren: (1) een onafhankelijke partij heeft de maatregelen goedgekeurd, (2) er zijn maatregelen geïnitieerd, (3) er is een toezegging gedaan en (4) er zijn geen maatregelen genomen.

Per dialoog is bekeken welke mijlpaal relevant is voor de onderneming. Herstel en Verhaal is bijvoorbeeld niet in alle gevallen relevant doordat er niet één specifieke groep van benadeelden is of Herstel en Verhaal al plaats heeft gevonden via het nationale rechtssysteem.

TABEL 5.2.1 MIJLPALLEN

Mijlpalen
1 Het delen van relevante informatie
2 Implementatie van Beleid
3 Herstel en Verhaal
4 Opheffen en/of Voorkomen

De statistieken over de voortgang hebben betrekking op het volledige engagementprogramma. Alle positief afgesloten dialogen zijn uit de statistieken gehaald. De onderstaande tabellen weergeven alleen de lopende dialogen.

Ten aanzien van de eerste mijlpaal - Het delen van Relevante Informatie - zijn in 32% van de dialogen nog geen stappen zijn gezet door de onderneming. Dat kan komen door onwil of doordat de dialoog recent is gestart. In 27% van de dialogen heeft de onderneming een toezegging gedaan relevante informatie te delen. In 40% van de dialogen is relevante informatie gedeeld en in 1% van de gevallen ook geverifieerd door een onafhankelijke partij. Voor 0% van de dialogen is deze mijlpaal niet relevant vanwege de aard van de schending.

TABEL 5.2.2 DELEN VAN RELEVANTE INFORMATIE

Indicatoren	Mijlpaal 1: Delen van relevante informatie
 Er zijn geen maatregelen genomen	32%
 Er is een toezegging gedaan	27%
 Er zijn maatregelen geïnitieerd	40%
 Een onafhankelijke partij heeft de maatregelen goedgekeurd	1%
n.v.t.	0%

Voor de tweede mijlpaal – De Implementatie van het Beleid – zijn in 21% van de dialogen geen stappen gezet noch toezeggingen gedaan. In 46% van de dialogen is de toezegging gedaan om beleid te implementeren en in 30% van de dialogen hebben de ondernemingen daadwerkelijk beleid geïmplementeerd. In 1% van de gevallen is dit beleid geverifieerd door een onafhankelijke partij. Voor 2% van de dialogen is deze mijlpaal niet relevant vanwege de aard van de schending.

TABEL 5.2.3 IMPLEMENTATIE VAN BELEID

Indicatoren	Mijlpaal 2: Implementatie van beleid
 Er zijn geen maatregelen genomen	21%
 Er is een toezegging gedaan	46%
 Er zijn maatregelen geïnitieerd	30%
 Een onafhankelijke partij heeft de maatregelen goedgekeurd	1%
n.v.t.	2%

Het mogelijk maken van Herstel en Verhaal, zoals ook benoemd in het IMVB-convenant, is de derde mijlpaal. In 36% van de dialogen zijn er geen maatregelen genomen ten aanzien van Herstel en Verhaal. In 22% van de dialogen zijn er toezeggingen gedaan en in 39% van de gevallen hebben de ondernemingen aan de onderliggende engagementverwachtingen hebben voldaan, waarvan 1% geverifieerd zijn door een onafhankelijke partij. Voor 2% van de dialogen is deze mijlpaal niet relevant vanwege de aard van de schending.

TABEL 5.2.4 HERSTEL EN VERHAAL

Indicatoren	Mijlpaal 3: Herstel en Verhaal
 Er zijn geen maatregelen genomen	36%
 Er is een toezegging gedaan	22%
 Er zijn maatregelen geïnitieerd	39%
 Een onafhankelijke partij heeft de maatregelen goedgekeurd	1%
n.v.t.	2%

Bij de vierde mijlpaal - Het opheffen en/of voorkomen van de schending - zien we dat er in 35% van de dialogen geen maatregelen zijn genomen. In 44% van de dialogen is er een toezegging gedaan en 16% van de ondernemingen hebben aan de onderliggende engagementverwachtingen hebben voldaan, waarvan geen geverifieerd zijn door een onafhankelijke partij. In 5% van de dialogen is deze mijlpaal niet relevant vanwege de aard van de schending.

TABEL 5.2.5 OPHEFFEN EN/OF VOORKOMEN

Indicatoren	Mijlpaal 4: Opheffen en/of voorkomen
 Er zijn geen maatregelen genomen	35%
 Er is een toezegging gedaan	44%
 Er zijn maatregelen geïnitieerd	16%
 Een onafhankelijke partij heeft de maatregelen goedgekeurd	0%
n.v.t.	5%

Afgesloten dialogen

Voorafgaand aan de rapportagedatum zijn in het engagementprogramma 11 dialogen succesvol afgesloten. Dat betekent dat de ondernemingen niet langer betrokken zijn bij de vermeende schending.

In de rapportageperiode is de in tabel hieronder genoemde dialoog (succesvol) afgesloten.

TABEL 5.2.6 AFGESLOTEN DIALOGEN H2 2023

Onderneming	Normschending
Deutsche Bank AG	Corruptie

In dit rapport worden alleen de in dit halfjaar afgesloten dialogen inhoudelijk besproken. Uitgebreide profielen van dialogen die gedurende de rapportageperiode een mijlpaal-

of statuswijziging hebben gerealiseerd en de in 2023 (op)nieuw geïnitieerde dialogen zijn opgenomen in het (niet-klantspecifieke) document *Profielen Normatieve Dialogen 2023*.

Aandeelhoudersresolutie

Het afgelopen jaar hebben we opnieuw een aandeelhoudersresolutie ingediend bij Uber over de veiligheid voor chauffeurs. De 'civil rights audit', in afwachting waarvan Uber in mei 2023 veel van haar aandeelhouders overtuigde tegen ons voorstel te stemmen, werd in september 2023 gepubliceerd. Deze audit adresseert de veiligheidsproblematiek bij Uber echter onvoldoende en richt zich uitsluitend op de Verenigde Staten. Wij verwachten daarom dit keer meer steun voor onze resolutie, waarover in mei 2024 gestemd zal worden.

UITGELICHT: Betrokkenheid bij witwassen in de Verenigde Staten

Opgeheven schending: Corruptie

In 2015 heeft de 'New York State Department of Financial Services' (NYDFS) een handhavingsmaatregel opgelegd aan Deutsche Bank voor het niet adequaat monitoren van de transacties van haar klanten. Dit naar aanleiding van de ontdekking van een financiële witwas-route van Moskou, via Londen en New York, naar Cyprus en de Maagdeneilanden. Deutsche Bank faciliteerde financiële transacties binnen dit witwasschandaal. De handhavingsmaatregel is in 2020 door de NYDFS uitgebreid, nadat er wederom gebrekkig toezicht op de financiële transacties van Deutsche Bank klanten ontdekt werd.

Deutsche Bank staat nog steeds onder het toezicht van de handhavingsmaatregel. De onderneming werd in 2022 door de NYDFS geprezen voor haar medewerking aan het onderzoek en de inzet voor herstel. De raad van bestuur van de Amerikaanse 'Federal Reserve' deelde deze mening echter niet, en heeft Deutsche Bank in 2023 een aanvullende boete opgelegd voor onvoldoende voortgang in het herstelproces.

Deutsche Bank heeft tot nu toe onder de handhavingsmonitor constructief meegewerkt aan het onderzoek van de NYDFS. Er zijn in de tussentijd geen aanvullende zaken van onvoldoende toezicht op potentieel witwassen bij gekomen. We concluderen in dit stadium van het herstelproces dat de schending niet langer actueel is en er daarom geen noodzaak meer is voor engagement met Deutsche Bank. Het oordeel is gewijzigd van ORANJE naar GROEN (score 5: onder observatie).

5.2.1. Mensenrechtenschendingen

Het doel van deze dialogen is het opheffen van de geconstateerde of vermeende mensenrechtenschendingen. Daarnaast vragen we de onderneming beleid, processen en rapportages te ontwikkelen die verband houden met het voorkomen van nieuwe mensenrechtenschendingen. De onderneming moet aantonen dat de schending van relevante UN Global Compact principes, OESO-richtlijnen of de UN Guiding Principles on Business & Human Rights is opgeheven. Het is wenselijk dat een externe, onafhankelijke partij dit vaststelt.

Mensenrechtenschendingen kunnen betrekking hebben op de activiteiten van ondernemingen in landen met controversiële regimes. Door hun activiteiten in deze landen genereren de ondernemingen inkomsten voor de betreffende regimes, die deze inkomsten vervolgens vaak niet ten goede laten komen aan de lokale bevolking. Daarnaast komt het voor dat lokale gemeenschappen direct worden geschaad door de activiteiten van de ondernemingen. Andere voorbeelden van schendingen op het gebied van mensenrechten zijn onrechtmatigheden tegen de lokale bevolking door personeel of ingehuurde veiligheidsdiensten van ondernemingen.

ADP is het afgelopen halfjaar met 9 ondernemingen een dialoog gestart rond een (vermeende) mensenrechtenschending.

GEÏNITIEERDE DIALOGEN MENSENRECHTENSCHENDING H2 2023¹

Onderneming	Dialoog geïnitieerd
Albemarle Corporation	16-10-2023
Alphabet Inc. Class C	16-10-2023
Amgen Inc.	17-7-2023
Enel SpA	16-10-2023
Iberdrola SA	17-7-2023
Pan American Silver Corp.	16-10-2023
Royal Philips NV	16-10-2023
UBS Group AG	17-7-2023
Universal Health Services, Inc. Class B	16-10-2023

¹ Bron: Achmea Investment Management, ISS ESG

5.2.2. Arbeidsnormenschendingen

Het doel van dit engagementthema is het opheffen van de geconstateerde of vermeende arbeidsnormenschending. Daarnaast vragen we de onderneming beleid, processen en rapportages te ontwikkelen die verband houden met het voorkomen van nieuwe arbeidsnormenschendingen.

Structurele schendingen van het UN Global Compact, OESO-richtlijnen of de UN Guiding Principles on Business & Human Rights, in het bijzonder de principes die gaan over arbeidsnormen, vormen financiële en reputatierisico's voor de onderneming en voor belanghebbenden zoals aandeelhouders. Ondernemingen dienen te voorkomen dat zij zich schuldig maken aan structurele schendingen van deze beginselen. Mochten zij zich daaraan wel schuldig maken, dan is het wenselijk dat zij deze schendingen opheffen en voorkomen dat schendingen in de toekomst opnieuw zullen optreden.

Structurele schendingen van arbeidsnormen kunnen betrekking hebben op kinderarbeid en andere vormen van gedwongen arbeid in de ketens van toeleveranciers van ondernemingen. Ook discriminatie van bijvoorbeeld zwangere vrouwen of personeel met een bepaalde etnische achtergrond komt voor, zowel binnen ondernemingen zelf als binnen de ketens van toeleveranciers.

De onderneming moet aantonen dat de schending van de UN Global Compact principes is opgeheven. Het is wenselijk dat een externe, onafhankelijke partij vaststelt dat de schending is opgeheven.

ADP is afgelopen halfjaar met 8 ondernemingen een dialoog gestart over een (vermeende) arbeidsnormenschending.

GEÏNITIEERDE DIALOGEN ARBEIDSNORMENSCHENDING H2 2023¹

Onderneming	Dialoog geïnitieerd
Activision Blizzard, Inc.	16-10-2023
Alphabet Inc.	16-10-2023
Apple Inc.	17-7-2023
Delta Air Lines, Inc.	16-10-2023
Eni SpA	16-10-2023
McDonald's Corp.	17-7-2023
Starbucks Corporation	17-7-2023
Wal-Mart Stores, Inc.	16-10-2023

¹ Bron: Achmea Investment Management, ISS ESG

5.2.3. Milieuschendingen

Het doel van dit engagementthema is het opheffen van de gevonden schendingen van het UN Global Compact en de OESO richtlijnen en het ontwikkelen van beleid, systemen en rapportages die verband houden met het voorkomen van nieuwe milieuschendingen.

Structurele schendingen van het UN Global Compact en de OESO-richtlijnen, in het bijzonder de principes die gaan over milieu, vormen financiële, operationele en reputatierisico's voor de onderneming en voor haar belanghebbenden zoals

aandeelhouders. Ondernemingen dienen daarom te voorkomen dat zij zich schuldig maken aan structurele schendingen van deze principes. Mochten zij zich wel daaraan schuldig maken, dan is het wenselijk dat zij deze schendingen opheffen en voorkomen dat de schendingen in de toekomst opnieuw optreden.

De dialoog wordt gevoerd aan de hand van SMART-doelstellingen. De onderneming moet aantonen dat een schending van UN Global Compact principes of OESO richtlijnen structureel is opgeheven waarbij het wenselijk is dat een externe onafhankelijke partij vaststelt dat de schending is opgeheven. Bij het opheffen van de schending moet ook gedacht worden aan het nemen van corrigerende maatregelen, schadeloosstelling van betrokkenen en het opzetten en uitvoeren van herstelplannen.

ADP is afgelopen halfjaar met 9 ondernemingen een dialoog gestart over een (vermeende) milieunormschending.

GEÏNITEERDE DIALOGEN MILIEUSCHENDINGEN H2 2023¹

Onderneming	Dialoog geïnitieerd
Albemarle Corporation	16-10-2023
Baker Hughes, a GE Company Class A	16-10-2023
Bayer AG	16-10-2023
Eni SpA	16-10-2023
Iberdrola SA	17-7-2023
Lundin Mining Corporation	16-10-2023
Mercedes-Benz Group AG	17-7-2023
Norfolk Southern Corporation	17-7-2023
Schlumberger NV	16-10-2023

¹ Bron: Achmea Investment Management, ISS ESG

5.2.4. Anti-corruptieschendingen

Omkoping en corruptie zijn niet verenigbaar met goed ondernemingsbestuur en hebben een negatieve invloed op de (creatie van) aandeelhouderswaarde. Het leidt tot nadelige economische, sociale en politieke uitkomsten. Overtredingen van internationale principes op het gebied van anticorruptie kunnen schadelijk zijn voor de reputatie van een onderneming en de waarde van merken.

Eén van de universele principes van het UN Global Compact en OESO richtlijnen is gericht op corruptie. Dit principe roept ondernemingen op preventieve en handavingsmaatregelen te nemen en een effectief systeem op te zetten voor de bestrijding van corruptie.

Dit engagementthema heeft als doel het anti-corruptiebeleid en de maatregelen tegen corruptie bij ondernemingen te verbeteren. Daarnaast moet ook voldoende duidelijk worden gemaakt welke acties worden ondernomen tegen werknemers, agenten en onderaannemers die betrokken zijn bij beschuldigingen in verband met corruptie. Hierbij is het belangrijk dat er transparant wordt gecommuniceerd over verrichte onderzoeken en over doorgevoerde veranderingen.

ADP is afgelopen halfjaar met 1 onderneming een dialoog gestart over een (vermeende) anti-corruptieschending.

GEÏNITEERDE DIALOGEN ANTI-CORRUPTIESCHENDINGEN H2 2023¹

Onderneming	Dialoog geïnitieerd
Alphabet Inc.	16-10-2023

¹ Bron: Achmea Investment Management, ISS ESG

5.3. Thematische dialogen

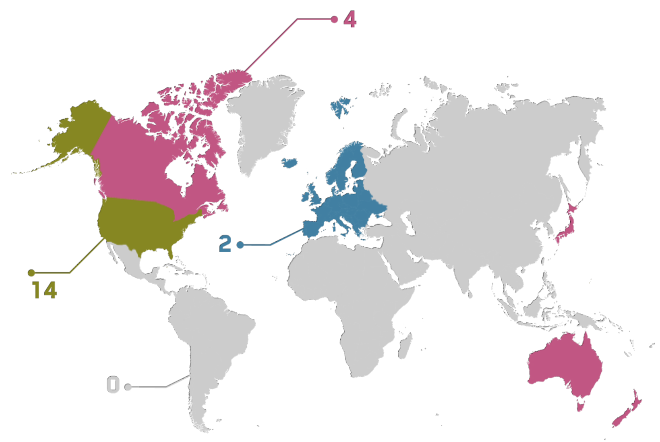
Het thematische engagementprogramma van ADP is gericht op het verhogen van milieu-, sociale- en governance standaarden in sectoren, ketens of bij ondernemingen, die deel uitmaken van het beleggingsuniversum. Het engagementprogramma sluit aan bij de speerpunten en het duurzaam beleggen beleid van ADP. We doen gedegen onderzoek om de ondernemingen te selecteren waarmee de dialoog het meest kansrijk is en om die goed voor te bereiden.

In het tweede halfjaar van 2023 bestaat het thematische engagementprogramma uit 3 thema's, die zich in verschillende fases bevinden. Binnen deze thema's zijn 20 ondernemingen opgenomen. In tabel hieronder is de opbouw van het programma weergegeven.

De ondernemingen zijn verspreid over verschillende regio's en markten. De focus van het programma ligt op de ontwikkelde markten. Hierbij wordt onderscheid gemaakt

tussen Europa, Verenigde Staten, opkomende markten en Wereld overig. De figuur hieronder geeft de regionale verdeling weer van ondernemingen in het thematische engagementprogramma.

FIGUUR 5.3.1 REGIOVERDELING

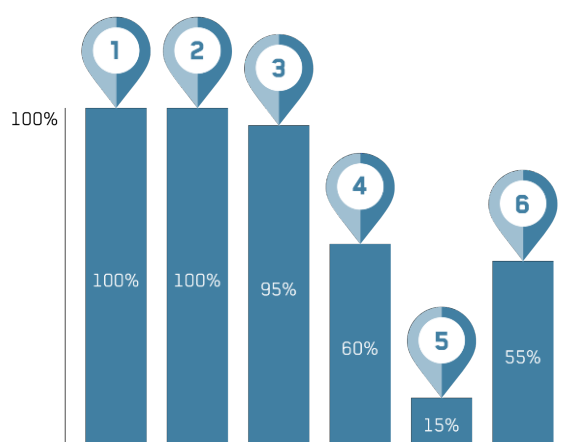
TABEL 5.3.1 ENGAGEMENTTHEMA'S

Thema	Speerpunt	Gestart	Sectoren/ketens	Aantal dialogen
Reductie CO ₂ uitstoot	Klimaat	H2 2022	Koolstof intensieve sectoren	8
Access to Nutrition	Voeding	H1 2018	Agro & Food	5
Biodiversiteit in de landbouwketen	Klimaat & Voeding	H1 2021	Supermarkten en Voedingsproducten	7

Vanwege de korte looptijd van een aantal relatief nieuwe engagementthema's hebben veel ondernemingen nog niet mijlpaal 4 en de daaropvolgende mijlpalen behaald. Toezeggingen met betrekking tot beleidsaanpassingen en de implementatie daarvan verwachten we in de tweede helft van het engagementtraject.

2. Het initiëren van de dialoog
3. Het voeren van de dialoog
4. De toezegging van de onderneming
5. Het aanpassen van het beleid en proces
6. Het afronden van de dialoog

FIGUUR 5.3.2 MIJLPAALVERDELING

1. Analyse van het bedrijf

5.3.1. Reductie CO2-uitstoot

In het Klimaatakkoord van Parijs spraken 196 landen af de opwarming van de aarde te zullen beperken tot ruim onder de 2 graden, met het streven om de opwarming beneden de 1,5 graad te houden. Het koolstofbudget dat de mensheid heeft om catastrofale opwarming van de aarde te voorkomen zal binnen 10 jaar gebruikt worden als de uitstoot niet teruggedrongen wordt. Daarom is het noodzakelijk om de bestaande infrastructuur voor fossiele brandstoffen zoveel mogelijk uit te faseren en te werken aan een zo goed mogelijke integratie van duurzame energie en infrastructuur. Tijdens de dialoog Reductie CO₂-uitstoot gaan we met ondernemingen in gesprek over de gevolgen van een te hoge CO₂-uitstoot en de risico's die dat met zich meebrengt, maar

ook over de kansen die de transitie naar duurzame energiebronnen biedt. Het gesprek richt zich op de strategie die ondernemingen kiezen en de mate waarin ze zijn voorbereid op veranderingen die in diverse klimaatscenario's worden geschetst. Voor dit thema is met behulp van CO₂-EVIC cijfers en gespecialiseerde bronnen zoals 'Transition Pathway Initiative' (TPI) het beleggingsuniversum getoetst. Aan de hand van de uitkomst zijn ondernemingen geselecteerd met relatief de hoogste emissies en weinig aandacht in hun beleid voor de transitie naar een klimaatvriendelijk bedrijfsmodel.

Doel van het thema

In onderstaande tabel staan de doelstellingen van dit thema vermeld.

TABEL 5.3.1.1 DOELSTELLINGEN REDUCTIE CO₂-UITSTOOT

Doelstelling	Toelichting	Indicatoren
Governance	Ondernemingen hebben het onderwerp Klimaat op gedegen wijze bij het bestuur belegd.	- De onderneming stelt een bestuurder of bestuurscommissie aan met de verantwoordelijkheid voor het toezicht op het klimaatbeleid - De onderneming neemt aan CO₂-reductie gerelateerde KPI's op in de beloning van bestuurders - De onderneming is transparant over haar betrokkenheid bij belangenorganisaties en zorgt ervoor dat de doelen in lijn zijn met haar eigen klimaatbeleid
Strategie	Ondernemingen ontwikkelen een gedegen klimaatstrategie en voeren deze uit. Dit betekent dat de strategie zowel financieel als maatschappelijk robuust moet zijn en zal leiden tot een lagere CO ₂ /EVIC.	- De onderneming stelt 'science based targets' en laat deze extern valideren - De onderneming committeert zich aan een net-zero ambitie
Risicomanagement	De ondernemingen bereiden zich voor op de gevolgen van de klimaattransitie en maken kansen en risico's inzichtelijk. De ondernemingen dienen bovendien transparant te zijn over de wijze waarop zij klimaat gerelateerde kansen en risico's meten en monitoren. Ook vragen wij de ondernemingen verschillende scenario's over veranderende markten uit te werken.	- De onderneming rapporteert over klimaatrisico's en -kansen in lijn met TCFD - De onderneming stelt een klimaat scenarioplanning op
Transparantie	De ondernemingen zijn transparant over de voortgang en resultaten van genomen maatregelen.	- De onderneming rapporteert scope 1 en 2 GHG emissiedata en laat deze extern valideren - De onderneming rapporteert aan 'CDP climate change'

Sustainable Development Goals

Dit thema sluit aan bij de volgende SDG's:

- SDG 7: Betaalbare en duurzame energie (7.2)
- SDG 13: Klimaatactie (13.2)

Voortgang thema

Na diverse reguliere contactpogingen, stuurden wij in de tweede helft van 2023 een escalatiebrief aan **Hydro One**. De onderneming heeft hier niet op gereageerd. In de eerste helft van 2024 komt de onderneming daarom opnieuw in aanmerking voor escalatie, bijvoorbeeld via het stembeleid.

Vervolg

In de eerste helft van 2024 zullen we alle lopende Reductie CO₂-uitstoot dialogen voortzetten.

5.3.2. Access to Nutrition

Zowel gezonde voeding als voldoende voeding zijn van groot belang voor een gezonde samenleving. Eén op de drie mensen wereldwijd is of ondervoed of juist te zwaar. Gezonde en voldoende voeding is daarom wereldwijd een belangrijke uitdaging. Bedrijven in de voedingsmiddelenindustrie kunnen een bijdrage leveren aan het aanpakken van deze problematiek. Zo kunnen zij voedingswaarde en gezondheid meer prioriteit geven bij het ontwikkelen van producten, gezondheid meewegen in de prijsstelling en consumenten actief informeren over de

voedingswaarden van producten. Periodiek wordt de Access to Nutrition index uitgebracht, een gedegen studie die in kaart brengt hoe voedingsbedrijven presteren op dit thema. Op basis van dit onderzoek is Achmea IM, in samenwerking met investeerders wereldwijd, het gesprek aangegaan met deze ondernemingen.

Doel van het thema

We hebben in het engagementtraject verschillende doelen gesteld voor de ondernemingen, gebaseerd op de uitgangspunten van de 'Access to Nutrition Index':

TABEL 5.3.2.1 DOELSTELLINGEN ACCESS TO NUTRITION

Doelstelling	Toelichting
Governance	De onderneming geeft goede voeding een gedegen plek in de strategie en governance. Bijvoorbeeld door het stellen van doelstellingen om haar producten gezonder te maken en de dit te monitoren.
Beleid	De onderneming heeft haar beleid uitgewerkt in concreet beleid, waarin onder andere de betaalbaarheid van goede voeding en stappen naar een gezondere productenportefeuille een plek hebben.
Implementatie & monitoring	- De onderneming zet zich in om goede en gezonde producten te ontwikkelen; - De onderneming zet zich in om goede voeding tegen een betaalbare prijs beschikbaar te maken; - De onderneming ondersteunt met haar marketingactiviteiten een gezond voedingspatroon; - De producten van de onderneming passen in een gezond dieet en een gezonde levensstijl;
Samenwerking in de keten	Ondernemingen werken actief samen met andere belanghebbenden op het gebied van goede voeding.
Transparantie	De onderneming rapporteert over a) de voortgang van haar beleid op goede voeding en b) over de gezondheid van haar productenportefeuille. Daarnaast geeft de onderneming via de verpakking goede informatie aan consumenten over de voedingswaarden van haar producten.

Sustainable Development Goals

Dit engagementthema sluit aan bij de volgende SDG's:

- SDG 2: Geen Honger (2.2)
- SDG 3: Goede Gezondheid en Welzijn (3.4)

Samenwerking

De 'Access to Nutrition Index' is een initiatief dat wereldwijd ondernemingen in de voedingssector rangschikt op basis van hun prestaties op onder andere de volgende thema's:

- Voorkomen van ondervoeding;
- Voorkomen van obesitas;
- Verantwoorde marketing richting kinderen
- Het niet promoten van producten die borstvoeding kunnen vervangen.

De index is ontwikkeld op basis van kennis van investeerders, wetenschappers en relevante internationale organisaties zoals de 'United Nations World Health Organisation' (WHO). Er bestaat zowel een wereldwijde index als regionale indices die inzoomen op ondernemingen uit de Verenigde Staten, India, Mexico en Zuid-Afrika. De laatste resultaten laten zien dat voedingsbedrijven nog belangrijke stappen op het thema Access to Nutrition kunnen zetten. Zo blijkt dat slechts 1/3 van de onderzochte voedingsproducten als gezond kunnen worden gekwalificeerd.

Om de resultaten van het onderzoek via investeerders onder de aandacht te brengen bij ondernemingen, is er zowel een investor statement als een gezamenlijk engagement programma gelanceerd. Aan beide initiatieven nemen we in het kader van dit engagementthema actief deel om zo ondernemingen te stimuleren stappen te zetten op dit thema.

Conclusie

Suntory

Met Suntory verliep het contact lange tijd moeizaam. In 2023 waren de contacten, door een wisseling binnen investor relations, een stuk beter en constructiever. Er hebben in 2023 twee gesprekken plaatsgevonden, waarvan de laatste in november 2023. Hoewel de onderneming achterloopt ten opzichte van haar sectorgenoten zien we wel steeds meer vooruitgang. Zo heeft de onderneming doelen gesteld om de hoeveelheid suiker te verminderen en laat ze ook daadwerkelijk vooruitgang zien. Daarnaast is de onderneming aan de slag om gezondere producten te lanceren en heeft het een Europese code voor verantwoorde marketing ondertekend. Ook is Suntory aan de slag gegaan om o.a. in Australië en het Verenigd Koninkrijk de gezondheid van haar producten in kaart te brengen. Toch blijft er nog veel te doen. Zo kan de onderneming nog stappen zetten om ook in andere regio's de gezondheid van haar producten te verbeteren en kan Suntory op meer punten doelen stellen dan alleen de reductie van suiker.

The Coca Cola Company

Met The Coca Cola Company hebben we in 2023 twee gesprekken gehad. In beide gesprekken hebben we, in samenwerking met andere investeerders, het punt gemaakt dat de onderneming meer werk kan maken van haar strategie op het gebied van goede voeding. De onderneming heeft de laatste jaren wel goede stappen gezet wat betreft het verminderen van het suikergehalte in haar dranken. Maar andere onderdelen van een goede voeding blijven onderbelicht. Dat is relevant omdat Coca Cola in toenemende mate, naast cola, ook andere dranken zoals vruchtensappen, sportdranken, alcoholische dranken en thee verkoopt. Coca Cola reageerde in beide gesprekken terughoudend. Dat is teleurstellend aangezien de onderneming wereldwijd een positievere impact kan hebben op dit thema. Dat is dan ook de reden waarom we voor de aandeelhoudersvergadering in 2024 een resolutie hebben ingediend in samenwerking met CCLA, Cardano en VGZ. De resolutie roept de onderneming op om bredere doelen te stellen dan alleen suikerreductie en om over de gezondheidsaspecten van haar gehele productenportefeuille te gaan rapporteren.

Meiji

Meiji heeft formeel aangekondigd een zogenaamd “Nutrient Profiling Model” te gaan gebruiken om de gezondheid van haar productenportefeuille periodiek te meten. Dit model zal ook openbaar worden gemaakt¹. Dit is een mooie, concrete stap vooruit, ook aangezien Meiji verschillende stappen neemt om daadwerkelijk haar portefeuille gezonder te maken. In ons gesprek dat in oktober 2023 plaatsvond hebben we de onderneming gecompimenteerd met deze stappen. We zijn in het gesprek met name ingegaan op welke stappen de onderneming buiten Japan kan zetten op het gebied van gezonde voeding en hoe het haar verantwoord marketingbeleid kan verbeteren. De onderneming liet weten dit marketingbeleid, met name richting kinderen, te gaan verbeteren.

Conagra

Met Conagra had ons laatste gesprek een andere opzet dan gebruikelijk. Aangezien de onderneming een nieuw hoofd duurzaamheid heeft was het verzoek of wij als investeerders een presentatie konden geven met aanbevelingen en best-practices in de sector op het gebied van gezonde voeding. Conagra heeft toegezegd deze informatie te gebruiken om haar beleid aan te scherpen. In samenwerking met de andere investeerders, Mercy Investments and T. Rowe Price, hebben we in de presentatie aandacht besteed aan de best-practices op het gebied van verantwoorde marketing, het rapporteren over gezonde voeding, verantwoord lobbyen en wat de onderneming kan doen om gezonde voeding ook betaalbaarder te maken.

Evaluatie

We zien dat we in dit programma bij de meeste ondernemingen voortgang hebben geboekt. The Coca Cola

Company is hierbij een uitzondering. Daarom hebben we besloten om bij Coca Cola de dialoog te escaleren door middel van een resolutie. Aangezien er bij de andere ondernemingen veel voortgang geboekt is, sluiten we de huidige lopende dialogen af. Dat betekent niet dat we stoppen met dit thema. In 2024 zullen we voortbouwen op opgedane kennis en met een nieuwe groep ondernemingen het gesprek aangaan over gezonde voeding. Naast ondernemingen uit de voedingsindustrie zullen we ons hierbij ook richten op restaurantketens, waaronder fastfoodketens.

Voortgang

Unilever

Met Unilever hebben we dit halfjaar gesproken in samenwerking met het Healthy Markets Initiative. Dit is een groep van institutionele beleggers die samen engagement voert op het thema gezondheid. We hebben met Unilever gesproken over de stappen die zij hebben gezet om beter en meer te rapporteren over de gezondheid van haar productenportefeuille. Unilever rapporteert nu namelijk op basis van meerdere gezondheidsstandaarden, inclusief of haar producten ook gezonder worden. Een belangrijke stap, aangezien dit ook een voorbeeld is voor andere bedrijven. Dat betekent nog niet dat de onderneming er is, aangezien een groot deel van de omzet nog gekoppeld is aan ongezondere producten zoals ijs. Er zijn dus nog stappen nodig om haar productenportefeuille daadwerkelijk gezonder te maken.

Suntory

Met Suntory verliep het contact lange tijd moeizaam. Echter na meerdere verzoeken reageerde de onderneming toch positief op het verzoek het gesprek aan te gaan. Dit gesprek vond op 27 juni 2023 plaats en was verrassend open en constructief. We hebben de verschillende initiatieven besproken die de onderneming neemt om bijvoorbeeld het suikergehalte van haar frisdranken terug te dringen. Ook relevant zijn de gezondheid bevorderende producten die de onderneming met name in Japan verkoopt. Toch missen we een meer overkoepelende strategie van de onderneming op het gebied van gezonde voeding. We hebben daarom in ons gesprek aangedrongen op het gebruik van een Nutrient Profiling System (NPS) om zo transparanter te zijn over de gezondheid van haar producten en trends hierin. Dit stelt de onderneming ook in staat om hierop doelen te stellen. Ook hebben we Suntory aanbevolen actief medewerking te verlenen aan het onderzoek van de Access to Nutrition Index. Suntory is bereid om het gesprek in de tweede helft van 2023 voort te zetten.

The Coca Cola Company

Met The Coca Cola Company hebben twee gesprekken gehad. Het eerste gesprek was met de investeerders coalitie van Access to Nutrition, het tweede met de Healthy Markets Coalition. In beide gesprekken hebben we aan de orde gesteld dat de onderneming meer werk kan maken van haar

¹ https://www.meiji.com/global/news/2023/pdf/230630_01.pdf

strategie op het gebied van goede voeding. De onderneming heeft de laatste jaren wel goede stappen gezet wat betreft het verminderen van het suikergehalte in haar dranken, maar andere onderdelen van een goede voeding blijven onderbelicht. Zo kan de onderneming transparanter zijn over de gezondheid van haar productenportefeuille en hierop doelen stellen, naast doelstellingen op het suikergehalte. Dat is relevant aangezien Coca Cola in toenemende mate, naast cola, ook andere dranken zoals vruchtensappen, sportdranken en thee verkoopt. Coca Cola reageerde in beide gevallen terughoudend. Dat is jammer aangezien de onderneming één van de weinige ondernemingen is in deze sector die deze stap nog niet heeft gezet. We gaan daarom kijken of we extra stappen kunnen zetten om de druk op te voeren.

Meiji

Met Meiji hebben we in de eerste helft van het jaar niet gesproken. Wel heeft Meiji formeel aangekondigd een Nutrient Profiling Model te gaan gebruiken en dit publiek te maken². Dit is een mooie, concrete stap vooruit en wij zullen in ons gesprek in de tweede helft van 2023 verder bespreken hoe de onderneming deze stap kan gebruiken om haar voedingsbeleid verder te ontwikkelen.

Vervolg

We gaan in de tweede helft van 2023 het gesprek weer aan met, in ieder geval, **Meiji**, **Suntory** en **Conagra**. Daarnaast zullen we onderzoeken hoe we bij **Coca Cola** de druk op kunnen voeren om de onderneming stappen te laten zetten.

² https://www.meiji.com/global/news/2023/pdf/230630_01.pdf

5.3.3. Biodiversiteit

Biodiversiteit is het geheel van de diversiteit van soorten, de variatie van genetisch materiaal en de verschillende ecosystemen. Deze ecosystemen leveren belangrijke diensten aan de economie, zoals de dierlijke bestuiving van voedselgewassen, de natuurlijke zuivering van water en de instandhouding van een vruchtbare bodem voor gewassen. Daarom is het behoud van biodiversiteit van belang voor de financiële sector. Als ecosystemen hun veerkracht verliezen, neemt de productiecapaciteit af wat tot minder opbrengst leidt voor veel sectoren waarvan beleggers afhankelijk zijn. In dit engagementproject spreken we ondernemingen aan op hun verantwoordelijkheid om biodiversiteit te beschermen en te bevorderen. Financiële instellingen beleggen en investeren wereldwijd in ondernemingen, waarvan een aanzienlijk deel de natuur negatief beïnvloedt. Met hun activiteiten hebben deze ondernemingen (on)bewust een aandeel in het verlies van biodiversiteit. En veel ondernemingen zijn zelf ook afhankelijk van de biodiversiteit. Ze gebruiken grondstoffen voor hun

producten, zoals graan, soja, mais, vruchten, vis, maar ook hout en schoon drinkwater. Omdat de natuur deze producten voortbrengt noemen we ze ook wel 'ecosysteemdiensten'. Ondernemingen in de voedselproducten sector gebruiken veel landbouwproducten en hebben daardoor een substantiële impact op, maar ook afhankelijkheid van, de biodiversiteit. Daarom hebben we een aantal grote ondernemingen in deze sector gekozen voor dit engagementthema.

Doel van het thema

Veel ondernemingen in de voedselproducten sector werken al aan het beperken van het verlies van biodiversiteit, maar vooral gericht op bepaalde aspecten, zoals voorkomen van ontbossing, 'duurzame visvangst' of juist waterbesparing. Wat meestal ontbreekt is een goed analyse van waar de voornaamste impact op verlies van biodiversiteit zit en hoe deze vervolgens structureel wordt aangepakt. Daarom vragen wij de ondernemingen een goede impact analyse te maken, duidelijke doelen te stellen en risico's met de juiste prioritering aan te pakken.

TABEL 5.3.3.1 DOELSTELLINGEN BIODIVERSITEIT

Doelstelling	Indicatoren
Governance	Het bestuur van de onderneming geeft blijk van de urgentie van het thema biodiversiteit en het verlies daarvan, stelt doelen en neemt verantwoordelijkheid voor de uitvoering van die doelen.
Beleid	De onderneming stelt beleid op, gericht op behoud- en herstel van biodiversiteit, bijvoorbeeld gericht op het voorkomen van ontbossing en het bevorderen van meer duurzame landbouwpraktijken.
Implementatie & monitoring	De onderneming voert een structurele impact & afhankelijkheidsanalyse uit ¹ , als basis voor beleid en doelen: • Impact en afhankelijkheden meten; • Interpreteren, prioriteren; • Doelen stellen; • Implementeren; • Voortgang meten en rapporteren.
Samenwerking in de keten	We verwachten van de ondernemingen om samenwerking te zoeken of te initiëren. Voorbeelden zijn: de Taskforce Nature related Financial Disclosures (TNFD), Science Based Targets for Nature (SBTN) en de World Business Council for Sustainable Development (WBCSD).
Transparantie	We verwachten rapportage over de positieve en negatieve impact op biodiversiteit, gebruik makend van leidende standaarden en rekening houdend met internationale ontwikkelingen in verslaglegging.

¹ Als opties voor een dergelijke analyse, bevelen we de methodes van de (TNFD), of de SBTN aan.

Sustainable Development Goals

Dit thema sluit aan bij de volgende SDG's:

- SDG 12: Verantwoorde consumptie en productie (12.2, 12.6)
- SDG 14: Behoud en maak duurzaam gebruik van de oceanen, de zeeën en maritieme hulpbronnen (14.1)
- SDG 15: Bescherm, herstel en bevorder het duurzaam gebruik van ecosystemen, beheer bossen duurzaam, bestrijd woestijnvorming en landdegradatie en draai het terug en roep het verlies aan biodiversiteit een halt toe (15.2, 15.3)

Samenwerking

In de drie jaar die dit engagement duurde, is intensief samengewerkt met een vier leden van de 'Finance for Biodiversity Pledge' engagement werkgroep. Daarnaast werkten we ook samen met enkele deelnemers aan het programma 'Food Emissions 50' van Ceres³, een netwerk van institutionele beleggers uit de Verenigde Staten. De samenwerking met de 'pledge'-leden leidde in de dialoog met Costco tot het indienen van een aandeelhoudersresolutie, door het Canadese Vancity, waarop de onderneming de toezegging deed om aan de slag te gaan met een biodiversiteitsimpact analyse. Alle zeven ondernemingen zijn ook door het recent gestarte 'Nature Action 100' engagement programma geselecteerd. We zullen de conclusies over voortgang en voornaamste uitdagingen voor deze ondernemingen delen met dit nieuwe programma, zodat onze lessen in deze dialogen gebruikt kunnen worden. Achmea IM neemt ook deel aan Nature Action 100, maar heeft gekozen voor een aantal andere ondernemingen.

Conclusie

Per einde 2023 sluiten we dit engagementthema over biodiversiteit af. Na bespreking van de ondernemingen vindt u onze evaluatie. Onder het profiel van elke onderneming is een conclusie met belangrijkste observaties en behaalde resultaten voor de betreffende onderneming te vinden. In het afgelopen half jaar hebben we nog gesproken met **Alimentation Couche-Tard, General Mills, Tyson Foods, en Kroger**. Hieronder een kort verslag van deze gesprekken.

Alimentation Couche-Tard

In juli spraken we nogmaals met Alimentation Couche-Tard. We spraken over de prioriteiten wat betreft duurzaamheid. Vanwege de grote omvang (ca. 60 procent) van de omzet uit fossiele brandstoffen heeft het reduceren van broeikasgassen de hoogste prioriteit. Echter, het tempo van de transitie van fossiele brandstof naar elektrische mobiliteit is vooral afhankelijk van overheidsbeleid. Positieve ontwikkeling is, dat door de Europese wetgeving over 'Corporate Social Responsibility Disclosure' (CSRD), de onderneming nu een 'dubbele materialiteitsanalyse' moet maken. Daarin zullen naast klimaat, ook andere risico's op gebied van biodiversiteit aan de orde komen. Dit is een mooie

stap op weg naar een bredere analyse van de biodiversiteitsimpact waar wij om gevraagd hebben. Verder heeft de onderneming op gebied van duurzame koffie – ook een belangrijk deel van de omzet - goede stappen gezet. Alle koffie die de onderneming verkoopt heeft het label 'duurzame koffie' van de 'Rainforest Alliance'. Hoewel de onderneming op diverse aspecten van duurzaamheid goede voortgang toont en in de dialoog open en constructief was, heeft ze in de dialoog geen concrete toezeggingen gedaan. Daarom sluiten we de dialoog af met de conclusie dat geen van de impact doelen zijn gehaald.

General Mills

In oktober vond het laatste gesprek plaats met General Mills. Deze onderneming vertelde momenteel serieus te kijken naar de richtlijnen voor biodiversiteitsimpact analyse van de 'Taskforce Nature Related Financial Disclosures' (TNFD). Ze doet dit mede in relatie tot de nieuwe Europese CSRD wetgeving. Ook wil General Mills voldoen aan de nieuwe 'Forest, Land and Agriculture Guidance' (FLAG) van het 'Science Based Targets Initiative' (SBTI). Onderdeel daarvan is het streven naar een 'ontbossingsvrije toeleveringsketen' per einde 2025. Wat betreft de risico's van ontbossing, hebben vooral de palmolie en cacao keten prioriteit voor de onderneming. Ook werkt General Mills hard aan het uitbreiden van meer duurzame 'regeneratieve landbouw' in de keten. We hebben de onderneming wel aangespoord daar meer concrete, meetbare indicatoren voor vast te stellen, zodat de positieve impact goed onderbouwd kan worden. We sluiten deze dialoog succesvol af met een mijlpaal voor toezegging, vanwege de toegezegde oriëntatie op TNFD aanpak en het werken met de SBTI-FLAG methode, inclusief doelen voor de aanpak van ontbossing.

Tyson Foods

In oktober spraken we voor het laats met Tyson Foods. In dit laatste gesprek hebben we Tyson vooral aangespoord de deadlines voor het streven naar een 'ontbossingsvrije' productieketen naar voren te halen, van 2030 naar 2025. Dit is in lijn met de recent gepubliceerde 'Forest, Land and Agriculture Guidance' (FLAG) van het 'Science Based Targets Initiative'. Tyson oriënteert zich op deze doelen, in het kader van het aanscherpen van de klimaatdoelen. Tyson toonde zich ook bereid om over het versnellen van de aanpak van ontbossing met beleggers in gesprek te blijven. Hoewel Tyson in een eerder gesprek aangaf te willen kijken naar methoden voor impactanalyse, zoals TNFD, kon de onderneming hierover in het laatste gesprek geen concretere toezegging doen. Wel werkt Tyson met verschillende programma's aan het verduurzamen van de landbouwpraktijken in de keten. We sluiten de dialoog met Tyson af met een groene mijlpaal 'toezegging' vanwege de toegezegde inzet op de aanscherping van het ontbossingsbeleid. Als een van 's werelds grootste vleesproducenten blijft de 'core business', vleesproductie, de voornaamste uitdaging. Om de risico's rond biodiversiteitsverlies en klimaatverandering significant te reduceren, zou Tyson stevig moeten inzetten op de transitie van dierlijke naar plantaardige eiwitten. Een goede

³ Zie: Food Emissions 50 | Ceres;

TNFD-analyse maakt de urgentie van deze transitie wellicht ook meer zichtbaar voor het bestuur van de onderneming.

gezamenlijk voeren van de gesprekken met de ondernemingen, konden we de druk opvoeren.

Kroger

In het laatste gesprek met Kroger, in november, gaf men aan in gesprek te zijn met externe adviseurs, over de aanpak van biodiversiteitsimpact – en risicoanalyse. Ook werkt Kroger aan de verduurzaming van landbouwpraktijken, onder andere met het Wereldnatuurfonds (WWF) en door verantwoord pesticidegebruik. Kroger verwacht ook nieuwe doelen te stellen voor pesticidegebruik. Verder werkt Kroger aan de toepassing van de SBTI 'Forest, Land and Agriculture' aanpak (FLAG Guidance) om de 'scope 3' CO₂-emissies te reduceren. Onderdeel van deze FLAG- aanpak is ook het streven naar een 'ontbossingsvrije' productieketen, uiterlijk per eind 2025. Daartoe verwacht de onderneming eind 2024 nieuwe doelen te stellen. Nu de onderneming met externe adviseurs kijkt naar biodiversiteitsimpact – en risicoanalyse, en ook serieus aan de slag gaat met de FLAG-methode van SBTI, markeren we dit met de mijlpaal voor 'toezegging' en sluiten we de dialoog succesvol af.

Evaluatie bij afsluiting van het thema biodiversiteit

Met de gesprekken over biodiversiteitsimpact en risico's hebben we bij de ondernemingen in dit thema een goede basis gelegd waar het vervolg van deze biodiversiteitsengagement in samenwerking met Nature Action-100 op voort kan bouwen. Dit zijn onze belangrijkste conclusies:

- Hoewel diverse ondernemingen in dit engagement thema al op onderdelen werkten aan beperking van hun impact op biodiversiteit, ontbrak bij allen nog een systematische analyse van de impact en een daarop gebaseerde aanpak met goed onderbouwde prioriteitstelling.
- In de gesprekken met alle ondernemingen hebben we duidelijk geagendeerd dat verlies van biodiversiteit een systeemrisico is dat vraagt om een systematische analyse van impact en risico's. Een aantal van de ondernemingen oriënteert zich inmiddels op de ontwikkelde standaarden voor impact- en risicoanalyse. We hebben duidelijk kunnen maken dat bedrijven moeten kijken naar wat de belangrijkste producten zijn, de gebruikte ingrediënten, de herkomst daarvan, en de impact op biodiversiteit. Op basis daarvan kunnen ze vaststellen waar de grootste prioriteit ligt. Bijvoorbeeld bij het voorkomen van ontbossing, reductie van CO₂ – of juist methaan uitstoot, of bij verbetering van insectenpopulaties en bodemkwaliteit door reductie van pesticidegebruik.
- Bij de meeste ondernemingen is in de engagementperiode ook de rapportage over de urgentie van het aanpakken van biodiversiteitsverlies verbeterd.
- Onze actieve deelname aan de engagement werkgroep van de 'Finance for Biodiversity Foundation' leidde tot goede samenwerking met andere institutionele beleggers. Door het

5.4. Dutch Engagement Network

Het Dutch Engagement Network (hierna: DEN) is een samenwerking tussen Nederlandse pensioenfondsen om gezamenlijk engagement te voeren en engagement te versterken. Op dit moment bestaat DEN uit pensioenfondsen Detailhandel, Pensioenfondsen Horeca & Catering en Ahold Delhaize Pensioen. Het engagementprogramma van DEN is gericht op het verhogen van sociale, milieu en governance standaarden in sectoren, ketens of bij individuele ondernemingen die zich in het beleggingsuniversum bevinden. In het tweede halfjaar van 2023 bestaat het engagementprogramma uit twee engagementthema's, namelijk Water in de toeleveringsketen en Afval & Circulaire economie. Het eerste thema Water in de toeleveringsketen loopt vanaf november H2 2019. Het tweede thema Afval & Circulaire economie is in het eerste halfjaar van 2022 door DEN geselecteerd en van start gegaan.

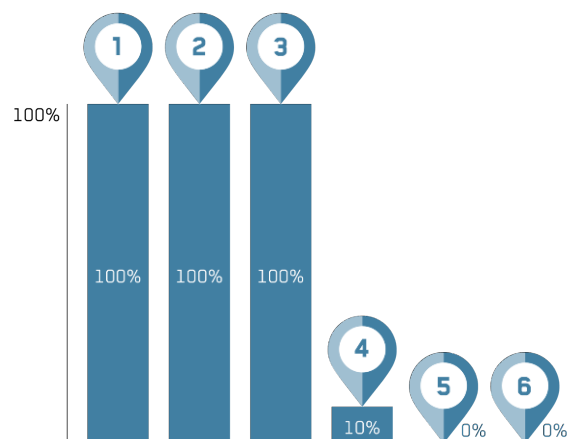
We doen gedegen onderzoek om de bedrijven te selecteren waarmee de dialoog het meest kansrijk is en om de dialoog goed voor te bereiden. De ondernemingen zijn verspreid over verschillende regio's en markten. De focus van het programma ligt op de ontwikkelde markten. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen Europa, Verenigde Staten en Wereld overig. De figuur hieronder geeft de regionale verdeling weer van ondernemingen in het thematische engagementprogramma.

TABEL 5.4.1 ENGAGEMENTTHEMA'S

Thema	Gestart	Sectoren/ketens	Aantal dialogen
Water in de toeleveringsketen	Q2 2019	Logistieke sector	5
Afval & Circulaire economie	Q1 2022	Metalen en mijnbouw- en halfgeleiderindustrie	5

Vanwege de wisseling van een aantal ondernemingen hebben veel ondernemingen nog niet mijlpaal 4 en de daaropvolgende mijlpalen behaald. Toezeggingen met betrekking tot beleidsaanpassingen en de implementatie daarvan verwachten we in de tweede helft van het engagementtraject.

FIGUUR 5.4.1 MIJLPAALVERDELING

1. Analyse van het bedrijf
2. Het initiëren van de dialoog
3. Het voeren van de dialoog
4. De toezegging van de onderneming
5. Het aanpassen van het beleid en proces
6. Het afronden van de dialoog

5.4.1. Water in de toeleveringsketen

Water speelt nu en in de toekomst een belangrijke rol in diverse toeleveringsketens. Denk bijvoorbeeld aan de 8.000 liter water die nodig is voor het produceren van een spijkerbroek, onder andere voor de teelt van katoen. Aangezien water ook een basisbehoefte voor de mens is en een belangrijke randvoorwaarde voor natuur, is de manier waarop ondernemingen omspringen met water ook maatschappelijk zeer relevant. De beschikbaarheid van water staat echter op veel plekken wereldwijd onder druk door een toenemende vraag, maar ook door klimaatverandering en watervervuiling. Water is dan ook door het 'World Economic Forum' aangewezen als een

belangrijk risico en een steeds prominentere bron van conflicten⁴. Immers, bij een toenemende vraag naar water voor drinkwater, industriële processen en natuur komt er een punt dat er onvoldoende water van goede kwaliteit beschikbaar is om aan deze vraag te voldoen. Om conflicten te voorkomen is daarom een actieve rol van ondernemingen nodig. Bijvoorbeeld door samen met andere belanghebbenden de problematiek in kaart te brengen, rekening te houden met waterschaarste bij locatiekeuzes en het watergebruik te verminderen.

Doelstellingen

In de onderstaande tabel staan de algemene doelstellingen vermeld.

DOELSTELLINGEN WATER IN DE TOELEVERINGSKETEN

Doelstelling	Toelichting
Governance	Is de governance van water management effectief belegd binnen de organisatie en vertaald in Key Performance Indicators (KPIs)?
Beleid	De onderneming heeft gedegen beleid ontwikkeld op het thema water waarin zowel watergebruik binnen de eigen onderneming als in de toeleveringsketen wordt geadresseerd.
Implementatie & monitoring	Welke concrete stappen zet de onderneming om het watergebruik te verminderen? Denk aan het inzetten van nieuwe technieken, andere productiemethodes of het hergebruik van water. Monitort de onderneming het watergebruik binnen de onderneming en de toeleveringsketens?
Samenwerking in de keten	Werkt de onderneming samen met a) andere ondernemingen in de toeleveringsketens en b) met ondernemingen en andere stakeholders die mede gebruik maken van dezelfde waterbronnen als de onderneming?
Transparantie	Is de onderneming transparant en rapporteert het over dit onderwerp?

Ook in de SDG's is goede omgang met water een belangrijke thema. Specifiek voor de toeleveringsketens van ondernemingen zijn de onderstaande (sub)doelen van de SDG's relevant: SDG 6, SDG 12, SDG 13, SDG 14.

Geselecteerde sectoren & bedrijven

CDP, dat zich richt op zowel CO₂-uitstoot als het watergebruik van ondernemingen, heeft recent een studie uitgebracht waarin het de relevantie van watergebruik en het management daarvan voor ondernemingen en hun toeleveringsketen in kaart brengt⁵. Uit dit onderzoek blijkt dat het thema voor een groot aantal sectoren relevant is, nu en in de toekomst.

Om focus aan te brengen kiest het 'Dutch Engagement Network' (DEN) ervoor om zich met name te richten op de kledingindustrie en de Agro, Food en Beverage sectoren. De redenen hiervoor zijn dat:

- De landbouw sector, inclusief het verbouwen van katoen, verantwoordelijk is voor een groot deel van het watergebruik wereldwijd en daarmee zowel de agrarische

sector, dranken- en voedingsproducenten en kledingindustrie een grote rol spelen^{6,7};

- Deze sectoren wereldwijd actief zijn, ook in gebieden waar waterschaarste heerst. Dit zorgt ervoor dat de omgang van deze sectoren met water grote invloed heeft op de beschikbaarheid van water voor o.a. drinkwater en biodiversiteit;
- Deze sectoren een groot aantal ondernemingen omvat die ook aanwezig zijn in de beleggingsportefeuilles van de leden van DEN.

Aan het begin van dit engagementtraject zijn 5 ondernemingen geselecteerd uit de bovenstaande sectoren. In H2 2023 is engagement voor 3 ondernemingen succesvol afgesloten en is in plaats daarvan engagement met 3 ondernemingen dit halfjaar opgestart.

Voortgang

DEN heeft in het tweede halfjaar van 2023 engagement contact gehad met Treasury Wine Estates, Puma en Campari Group. Hieronder geven wij een overzicht van de inhoud van deze contacten en de uitkomsten.

⁴ Global Risks Report 2023, World Economic Forum

⁵ High and Dry: How Water Issues Are Stranding Assets, Carbon Disclosure Project, 2022

⁶ Food Products Industry Report, MSCI, 2019

⁷ Bridging The Gaps In ESG Water Data To Create Opportunities, WWF, Deltaris & Achmea IM, 2022

⁸ <https://www.worldbank.org/en/topic/water-in-agriculture>

Campari

In de eerste helft van 2023 hebben we in samenwerking met andere beleggers een brief opgesteld en hebben we deelgenomen aan de aandeelhoudersvergadering van de onderneming. Dat was een goede gelegenheid om het bestuur kritisch te bevragen op dit thema en direct met hen hierover het gesprek aan te gaan. In september heeft een vervolggesprek plaatsgevonden. De afdronk daarvan was positief; het ziet ernaar uit dat Campari mee gaat doen aan 'CDP water' en zo transparanter gaat worden over wat de onderneming wel en niet doet in vergelijking met andere ondernemingen. Het is wel nog onduidelijk of dat al volgend jaar zal zijn of in 2025. Ook lijkt Campari stappen te gaan zetten om de waterrisico's in de keten in kaart te gaan brengen. Het lijkt daarmee of onze vragen op de aandeelhoudersvergadering en onze brief uiteindelijk wat zaken in gang hebben gezet binnen de onderneming.

Treasury Wine Estates

We hebben in de eerste helft van 2023 een mailwisseling gehad met de onderneming en schriftelijke input op de strategie geleverd, inclusief aanbevelingen om het beleid te verbeteren. Maar buiten het schriftelijke contact ging de onderneming niet in op de meerdere verzoeken voor een digitaal gesprek in de tweede helft van 2023. We gaan daarom de samenwerking met andere investeerders zoeken om ook een digitaal gesprek op gang te brengen.

Puma

In de eerste helft van 2023 ontvingen we van Puma uitgebreide schriftelijk antwoorden op onze vragen. Puma stelde dat het de waterrisico's in haar ketens in kaart gaat brengen. In de meest recente rapportage van de onderneming zagen we dat de onderneming extra stappen gaat zetten om de fysieke risico's van klimaatverandering, inclusief water, in kaart te brengen, een nieuwe materialiteitsanalyse gaat uitvoeren en aan de slag gaat met een beter waterbeheer in de landen waar haar toeleveranciers zitten. We hebben hier een aantal vragen over gesteld en de onderneming heeft laten weten deze begin 2024 te beantwoorden.

Vervolg

In 2024 zullen we onze prioritaire doelstellingen voor Treasury Wine Estates, Brown-Forman Corporation en Puma vaststellen. We zullen ons in eerste instantie richten op een gesprek met Treasury Wine Estates, eventueel in samenwerking met andere investeerders. Daarnaast zullen we van Puma schriftelijke antwoorden opvangen op onze vragen en hierover het gesprek aangaan. Daarnaast zal een gesprek met Kraft Heinz plaatsvinden over hun voortgang op het thema water, mogelijk in samenwerking met andere investeerders. Vanzelfsprekend zullen we ook monitoren of Campari de voorzichtig toegezegde stappen in praktijk zal brengen.

5.4.2. Afval en circulaire economie

De huidige inrichting van onze economie leidt tot grote afvalstromen, waaronder afvalstromen gekoppeld aan de productie en gebruik van voedsel, plastics en elektronica. Zo wordt 1/3 van het geproduceerde voedsel wereldwijd verspild en komt uiteindelijk 76 procent van de geproduceerde plastics op de vuilnisbelt of in het milieu terecht⁹¹⁰. Niet alleen hebben deze afvalstromen een grote impact op het milieu, maar ze leiden ook tot het verlies van waardevolle grondstoffen en kosten. Ondernemingen die in staat zijn om efficiënter om te gaan met grondstoffen, door producten een langere levensduur te geven en over te stappen op circulaire businessmodellen, dragen bij aan het

bereiken van de SDG's. Daarnaast zijn ze beter voorbereid op stijgende grondstofprijzen en op aankomende wet- en regelgeving. Zo werken VN-lidstaten aan een internationaal verdrag om plasticvervuiling fors terug te dringen¹¹. Binnen dit engagement thema gaan we daarom het gesprek aan met ondernemingen die in hun productieketens zowel maatschappelijke als economische kansen laten liggen, wat betreft het verminderen van afvalstromen en het toewerken naar een circulaire economie.

Doelstellingen

In de onderstaande tabel staan de algemene doelstellingen vermeld.

TABEL 5.4.2.1 DOELSTELLINGEN AFVAL & CIRCULAIRE ECONOMIE

Doelstelling	Toelichting
Governance & Beleid	Erkent de onderneming het probleem en heeft de onderneming beleid en doelstellingen op onderdelen van het thema: • Beleid en doelstellingen rondom wegwerpplastic; • Beleid en doelstellingen op de inzameling en verwerking van afval en gebruik van reststromen; • Beleid en doelstellingen adresseren, wanneer relevant, de eigen onderneming, franchisenemers, klanten en alle markten waarin de onderneming actief is.
Implementatie & monitoring	De onderneming monitort de afvalstromen en rapporteert over haar afvalstromen. Van belang zijn hierbij: • Inkomende stromen (hoeveelheid gebruikt plastic, verpakkingsmateriaal, voeding) en uitgaande stromen (hoeveel van het afval wordt ingezameld door de onderneming, hoeveel procent wordt gerecycled en hoeveel belandt in het milieu of vuilnisbelten); • Het toepassen van LCAs ('Life Cycle Assessment') van gebruikte producten en hierop te sturen. De onderneming toont aan dat er stappen zijn gezet om de milieu impact te verlagen en hergebruik te stimuleren. Deze stappen zorgen ervoor dat afvalstromen aantoonbaar worden verminderd en reststromen een duurzame bestemming vinden.
Samenwerking in de keten	De onderneming werkt aantoonbaar samen met: • Sectorgenoten; • Haar toeleveranciers en klanten; • De verwerkers van haar reststromen; • Stakeholders zoals ngo's en kenniscentra.
Transparantie	De onderneming is transparant en rapporteert over haar: • Beleid op dit onderwerp; • Haar doelstellingen en in hoeverre deze worden bereikt (inclusief alle markten waarin de onderneming actief is en franchisenemers); • Reststromen en de mate waarin deze worden hergebruikt, verwerkt of in het milieu terecht komen.

Ook in de SDG's is goede omgang met afval en de circulaire economie een belangrijk thema. Specifiek voor dit thema zijn de onderstaande (sub)doelen van de SDG's relevant: SDG11, SDG12, SDG14.

Geselecteerde sectoren en ondernemingen

DEN is in de eerste helft van 2022 van start gegaan met de engagementgesprekken met drie restaurantketens. De redenen hiervoor zijn dat:

- Deze ondernemingen in diverse landen actief zijn, ook in landen waar de regelgeving minder streng is;

- De restaurantsector te maken heeft met meerdere type afvalstromen en ketens. Denk bijvoorbeeld aan het verminderen van verpakkingen, plastic of het voorkomen van voedselverspilling;
- Deze ondernemingen grote afnemers zijn en daardoor een invloedrijke positie hebben in de toeleveringsketen. Zo hebben restaurantketens invloed op zowel de leveranciers van verpakkingsmateriaal, als ondernemingen die afvalstromen verwerken;
- De ondernemingen direct leveren aan consumenten, waarmee hun reputatie op het thema duurzaamheid ook financieel materieel is;

⁹ <https://www.unep.org/thinkeatsave/get-informed/worldwide-food-waste>

¹⁰ <https://www.unep.org/interactive/pollution-to-solution/>

¹¹ <https://news.un.org/en/story/2022/03/1113142>

- Deze sector een groot aantal ondernemingen omvat, die ook aanwezig zijn in de beleggingsportefeuilles van de leden van DEN.

Additioneel aan de drie restaurantketens zijn in de tweede helft van 2022 een afvalverwerker en een verpakkingsproducent in het engagementtraject opgenomen. Door het toevoegen van deze ondernemingen krijgen we beter inzicht in de obstakels en mogelijkheden om zowel deze bedrijven, als de restaurantketens stappen te laten zetten.

Voortgang

In de tweede helft van 2023 spraken we met Chipotle, Restaurant Brands International en GFL Environmental.

GFL Environmental

In december vond het tweede gesprek met GFL Environmental plaats. De afvalverwerker vertelde meer over de voortgang om meer materialen te hergebruiken. De onderneming is zowel in Canada als de Verenigde Staten actief en ziet in Canada betere mogelijkheden om stappen te zetten om te recyclen vanwege betere regelgeving. De onderneming ligt op schema om haar doelstellingen qua recycling voor de hele onderneming te halen. Daarnaast ziet de onderneming, als recycler, een kans om op de langere termijn een leverancier te worden voor grondstoffen voor plasticproductie. We zijn in het gesprek daarnaast dieper ingegaan op hoe de onderneming nauwer kan samenwerken met klanten om duurzamere verwerking van afval mogelijk te maken, bijvoorbeeld in relatie tot gft-afval. We zien dat de onderneming hier nog een meer gestructureerde strategie op kan ontwikkelen. Ook hebben we de onderneming gevraagd specifiek te rapporteren in welke regio(s) er wel of geen voortgang wordt geboekt qua recyclen, omdat de onderneming aangaf dat er grote verschillen zitten tussen de regio's waarin het actief is.

Chipotle

In september vond ons eerste gesprek met Chipotle plaats. Chipotle heeft recent haar nieuwe materialiteitsanalyse laten uitvoeren. Vrij verrassend kwamen andere thema's dan afval hier als meer materieel naar voren. Dit in tegenstelling tot sector-genoot YumBrands waar afval als één van de meest materiele thema's werd gezien. Chipotle liet in het gesprek weten wel actief met het thema aan de slag te (blijven) gaan. Een voorbeeld daarvan is dat ze dit jaar als doel hebben gesteld om in minstens 235 restaurants compostering te gaan toepassen. Doelen op het gebied van afval zijn nu ook in het beloningsbeleid geïntegreerd.

Een belangrijke suggestie die we uitgebreid hebben besproken is om meer te gaan rapporteren en sturen op afval veroorzaakt door afhaalmaaltijden. Dit beslaat tussen de 30 en 40 procent van hun omzet, maar wordt nu niet meegenomen in de rapportages en aanpak van Chipotle. Een andere aanbeveling was om goed hun sectorgenoten in het oog te houden om te zien welke stappen zij (gaan) zetten. Met name de sectorgenoten die actief zijn in Europa en daar

vanwege de strengere regelgeving stappen moeten gaan zetten. Ook noemde Chipotle dat zij op dit moment de managers van hun restaurants alleen bonussen geven voor financiële doelen. Om ook energiebesparing en afvalvermindering hier een plek in te geven vonden ze een interessante suggestie. De onderneming gaat onderzoeken of dit mogelijk is en hoe dit geïmplementeerd kan worden.

Restaurant Brands International

In december vond ons tweede gesprek plaats met Restaurant Brands International. In dit gesprek vertelde de onderneming meer over de verschillende pilots die worden uitgevoerd binnen de onderneming. Dit is met name relevant bij de Europese vestigingen vanwege de strengere Europese regelgeving op het gebied van afval en hergebruik. Dat blijkt echter niet eenvoudig en de onderneming ziet dat de pilots nog niet tot het gewenst hergebruik leiden. Vanzelfsprekend is een eerste stap om hieruit lessen te trekken en een betere aanpak te ontwikkelen. Echter, we missen nog steeds een overtuigende strategie bij de onderneming om deze pilots uiteindelijk op te schalen naar de verschillende landen en diverse restaurantketens waar zij actief is. Ook is de impact van afvalstromen door afhaalmaaltijden nog onvoldoende geadresseerd. De onderneming stelt dat zij geen zicht kan heeft op deze afvalstromen, maar andere ondernemingen laten wel degelijk zien dat actie mogelijk is. Wel positief is dat de onderneming voorbeelden kon laten zien van hoe zij samenwerkt met leveranciers van verpakkingsmaterialen, en zo de hoeveelheden plastics kan verminderen.

Vervolg

In de eerste helft van 2024 zullen we ons eerst richten op het inplannen van het tweede gesprek met Avery Dennison en Yum Brands. Deze laatste onderneming bleek niet responsief op onze verzoeken voor een gesprek in de laatste maanden. Daarna maken we de balans op, wordt geanalyseerd hoe we bij elke onderneming het meeste resultaat kunnen halen en starten we de derde ronde gesprekken.

6. Stembeleid & Corporate Governance

Corporate governance, of goed ondernemingsbestuur, heeft betrekking op de verhoudingen tussen de verschillende actoren van een onderneming zoals de Raad van Bestuur (RvB), de Raad van Commissarissen (RvC), aandeelhouders en andere belanghebbenden. Rekenschap, transparantie en toezicht spelen hierbij een centrale rol.

Een goede corporate governance is een belangrijke basis voor een stabiele ontwikkeling van een onderneming en het creëren van aandeelhouderswaarde op lange termijn. Door gebruik te maken van zijn stemrecht kan ADP invloed uitoefenen op de kwaliteit van het bestuur van de ondernemingen waarin wordt belegd. Dit kan uiteindelijk de waarde van de aandelen positief beïnvloeden, risico's beperken en zorgen voor maatschappelijke positieve impact.

Daarom stelt ADP de volgende eisen aan corporate governance van ondernemingen waarin wordt belegd:

- Effectief en evenwichtig leiderschap
- Bescherming van de rechten van de belegger
- Beloning in lijn met de bedrijfsdoelstellingen
- Transparantie

Daarnaast zijn ESG-thema's, specifiek klimaat- en voeding, belangrijk voor ADP. ADP onthoudt zich van stemmen op de aandeelhoudersvergadering van Ahold Delhaize om mogelijke belangenconflicten te voorkomen.

6.1. Institutionele belegger als actief aandeelhouder

De Nederlandse Corporate Governance Code schrijft voor dat institutionele beleggers zoals pensioenfondsen een beleid moeten hebben ten aanzien van het stemmen op aandeelhoudersvergaderingen van beursgenoteerde ondernemingen waarin zij beleggen. Daarbij wordt van de institutionele belegger gevraagd om minstens eenmaal per jaar aan te geven hoe invulling wordt gegeven aan het stembeleid. Daarnaast stelt de Corporate Governance Code dat de institutionele belegger minimaal eenmaal per kwartaal moet aangeven hoe hij stemde op de aandeelhoudersvergaderingen.

ADP voldoet aan de bepalingen van de Corporate Governance Code. Op de website van ADP zijn de volgende documenten te vinden:

1. Stembeleid;
2. Rapportagetool waarbij gerapporteerd wordt hoe gestemd is per aandeelhoudersvergadering.

6.2. Stemgedrag ADP

Algemene punten stemmen H2 2023

De tweede helft van het jaar is altijd een rustige stemperiode. In het vierde kwartaal vindt in Australië en Nieuw-Zeeland de piek van het aandeelhoudersvergaderingen seizoen plaats.

Stemactiviteiten van ADP

Wij stemden in het afgelopen halfjaar in totaal op **292 vergaderingen** op totaal **2.887 agendapunten**. Er wordt niet altijd met het management van de onderneming meegestemd. Er is in **18% van de gevallen tegen het management gestemd**. Zie de tabellen hieronder voor een overzicht van de managementvoorstellen en voor de regionale verdeling van vergaderingen over H2 2023.

De meeste voorstellen betroffen (her)benoemingen. Relatief gezien is het percentage 'tegen' stemmen het hoogst bij beloningen. De tegenstemmen bij beloningen betroffen met name beloningsstructuren die als excessief, onvoldoende toegelicht en niet transparant genoeg beoordeeld worden, of waar een link met de prestaties van de onderneming ontbreekt. Dit kwam zowel terug in beloningsbeleid als beloningsverslagen. De categorie 'geen research' betreft grotendeels onderwerpen die te laat voor de agenda zijn aangemeld en waar geen onderliggende informatie voor aanwezig is die beoordeeld kon worden. Dit leidt er toe dat het percentage 'tegen' stemmen hier ook zeer hoog, zo niet 100%, zal zijn.

TABEL 6.2.1 MANAGEMENTVOORSTELLEN H2 2023

	Managementvoorstellen ¹	
	Totaal	% Tegen
Audit gerelateerd	194	1%
Aandelen gerelateerd	244	4%
Statuten gerelateerd	65	2%
Beloning	444	51%
Benoemingen	1452	13%
Bestuurders gerelateerd	81	6%
Duurzaamheid	1	0%
Klimaat	3	33%
Overig	25	12%
Beleggingsfondsen	3	0%
Geen research	20	95%
Niet-routinematig	7	14%
Routine	184	4%
Sociaal	17	0%
Strategische transacties	31	3%
Overname gerelateerd	70	3%

¹ Zie de bijlagen voor een verdere beschrijving van de type voorstellen.

TABEL 6.2.2 REGIONALE VERDELING H2 2023

Land	Aantal
Australië	57
Oostenrijk	1
België	2
Bermuda	1
Canada	3
Denemarken	1
Frankrijk	4
Duitsland	2
Guernsey	4
Hong Kong	7
Ierland	9
Israël	9
Italië	1
Japan	32
Jersey	4
Luxemburg	1
Nederland	5
Nieuw-Zeeland	8
Noorwegen	1
Singapore	11
Spanje	1
Zuid-Korea	5
Zweden	3
Zwitserland	5
Verenigd Koninkrijk	47
VS	69

Op de website van ADP kunt u via het Vote Disclosure Systeem vinden hoe we gestemd hebben per aandeelhoudersvergadering.

Wij maken bij het uitoefenen van stemrechten gebruik van het stemplatform en analyses van Institutional Shareholder Services (ISS). ISS stelt aan de hand van het stembeleid specifieke analyses op. Zo past ADP voor elke steminstructie haar eigen op maat gemaakte stembeleid toe.

Het stembeleid is op de website te vinden en wordt doorlopend geactualiseerd op basis van wereldwijde trends op het gebied van corporate governance, ons stemgedrag bij controversiële agendapunten en overige actualiteiten. Voordat een definitieve stem wordt uitgebracht, besteden we extra aandacht aan controversiële agendapunten. Het

uiteindelijke besluit wordt genomen op basis van de specifieke feiten en omstandigheden van het agendapunt.

6.3. Agenderingsrecht aandeelhouders

Op aandeelhoudersvergaderingen kunnen aandeelhouders een voorstel agenderen, mits wordt voldaan aan de voorwaarden van het lokaal geldende agenderingsrecht. Deze aandeelhoudersresoluties kunnen betrekking hebben op de thema's klimaat, biodiversiteit, gezondheid, arbeidsrechten, mensenrechten of goed bestuur enzovoort. In het afgelopen halfjaar hebben wij **46 aandeelhoudersresoluties** beoordeeld en onze stem uitgebracht. In onderstaande tabel staat een overzicht opgenomen van het aantal aandeelhoudersvoorstellen verdeeld per thema en het % 'tegen' stemmen.

Wij toetsen de afzonderlijke aandeelhoudersvoorstellen op inhoud, wenselijkheid, werkbaarheid en effect. Wij zullen niet in alle gevallen voor een aandeelhoudersresolutie stemmen, ook al past deze binnen onze speerpunthema's. Wanneer een aandeelhoudersvoorstel onvoldoende is onderbouwd, te voorschrijvend is of onevenredig belastend zullen wij tegen stemmen.

TABEL 6.3.1 AANDEELHOUDERSVOORSTELLEN H2 2023

	Aandeelhoudersvoorstellen ¹	
	Totaal	% Tegen
Statuten gerelateerd	3	67%
Beloning	6	67%
Corporate Governance	3	0%
Benoemingen	2	100%
Bestuurders gerelateerd	1	0%
Duurzaamheid	4	100%
Klimaat	10	0%
Niet-routinematig	1	0%
Sociaal	16	13%

¹ Zie de bijlagen voor een verdere beschrijving van de type voorstellen.

Toelichting bij het tegenstemmen op aandeelhoudersvoorstellen op duurzaamheid

In de tabel is de zien dat op 4 aandeelhoudersvoorstellen op duurzaamheid een tegenstem is gegeven. Dit betreft tegenstemmen op 3 aandeelhoudersresoluties op de vergadering van Microsoft en 1 op de vergadering van Procter & Gamble. De voorstellen zijn op de agenda gezet door ESG-sceptische indieners. Twee voorstellen betreffen voorstellen om beleid minder progressief te maken (geen vrij meer geven voor abortus (Microsoft), negatieve effecten van progressief beleid op diversiteit op witte heteromannen meenemen (P&G)). Een voorstel betreft meer rapportage

over het aannemen van mensen met verschillende politieke ideologieën. Microsoft onderneemt hier voldoende stappen op, zowel in beleid als actie. Het laatste voorstel betreft inzicht in welke ambtenaar bepaalde voorstellen van Microsoft behandelt. Dit kan onwettig zijn en de reputatie van het bedrijf schaden (privacy schending en gevoelige informatie voor de nationale veiligheid). Daarom hebben we in deze gevallen tegen de voorstellen gestemd.

6.3.1. Resoluties

Klimaat

FedEx Corporation

De indieners van de aandeelhoudersresolutie verzoeken FedEx een rapport op te stellen waarin wordt toegelicht hoe de onderneming omgaat met de gevolgen van haar klimaatveranderingsstrategie voor haar werknemers, werknemers in haar toeleveringsketen en gemeenschappen waarin zij actief is. Dit in overeenstemming met de Just Transition-richtlijnen van de International Labor Organization en indicatoren van de World Benchmarking Alliance. Hoewel de indieners de toezegging van FedEx prijzen om in 2040 klimaatneutraal te zijn, maken zij zich zorgen over het ontbreken van een strategie omtrent Just Transition.

Het bestuur erkent dat klimaatverandering haar medewerkers kan beïnvloeden. De onderneming heeft strategieën geïmplementeerd om het personeelsbestand te ontwikkelen, de betrokkenheid van werknemers te vergroten en het behoud van werknemers en de waarde propositie van werknemers te verbeteren. FedEx rapporteert informatie over hoe het investeert in gemeenschappen in het ESG rapport. De onderneming stelt verder dat het bestuur en haar commissies toezicht houden op ESG-initiatieven en -programma's.

FedEx geeft in haar rapportages niet aan of het verwacht dat haar klimaatstrategie een significante impact heeft op haar werknemers. Ook wordt niet duidelijk of de onderneming haar inspanningen op het gebied van personeelsontwikkeling goed gepositioneerd zijn, om in te spelen op mogelijke veranderingen. Hoewel de inspanningen van de onderneming groter zijn dan die van haar belangrijkste sectorgenoten, lijken er zorgen te bestaan over de staat van informatieverschaffing binnen de gehele transportsector. Meer informatie over de strategie van de onderneming rondom Just Transition stelt aandeelhouders in staat om eventuele risico's en kansen beter te beoordelen. Vanwege deze redenen heeft het ADP VOOR het voorstel gestemd. Het voorstel ontving 29,7% steun van aandeelhouders. Dit is voldoende steun dat de onderneming in ieder geval gericht moet reageren op het voorstel.

Cintas Corporation

De indieners van het aandeelhoudersvoorstel verzoeken Cintas om op wetenschap gebaseerde CO2-reductiedoelstellingen te formuleren, voor de korte- en lange

termijn. De doelstellingen moeten in lijn te zijn met het Klimaatakkoord van Parijs. De onderneming dient vervolgens een samenvatting te geven van haar plannen om dit doel te bereiken.

In een verklaring stelt het bestuur dat het de waarde erkent van het verminderen van de uitstoot voor de gehele waardeketen, maar dat het op dit moment niet in het belang van de aandeelhouders is om de doelen te stellen waar in het voorstel om wordt gevraagd. Cintas is van mening dat de onderneming de juiste bestuurs- en leiderschapsprocessen heeft om de afhankelijkheid van de onderneming van op koolstof gebaseerde energie te verminderen.

De onderneming heeft de ambitie uitgesproken om in 2050 klimaatneutraal te zijn en rapporteert jaarlijks over de voortgang. Cintas heeft echter geen reductiedoelstellingen voor de middellange termijn of doelstellingen voor scope 3. Het is tevens niet duidelijk of de net zero doelstelling de volledige uitstoot van de waardeketen omvat. De onderneming maakt haar doelen niet bekend in een duidelijk en gestandaardiseerd kader zoals dat van CDP. ADP heeft vanwege deze redenen VOOR het voorstel gestemd. Het voorstel ontving 23,6% VOOR stemmen.

Arbeidsnormen

NIKE, Inc.

De indieners van de aandeelhoudersresolutie verzoeken NIKE te rapporteren over de mediane beloningsverschillen naar ras en geslacht, met inbegrip van de bijbehorende beleids-, reputatie-, concurrentie- en operationele risico's. Daarbij worden risico's met betrekking tot het werven en behouden van divers talent meegenomen. Het rapport moet tegen redelijke kosten worden opgesteld, zonder informatie over eigendomsrechten, processtrategieën en naleving van wettelijke voorschriften. NIKE rapporteert al wel het mediane beloningsverschil tussen mannen en vrouwen per uur en het mediane bonusverschil voor werknemers in het Verenigd Koninkrijk, maar niet voor andere werknemers wereldwijd.

Het bestuur van NIKE stelt dat de gevraagde transparantie in de aandeelhoudersresolutie onnodig is, gezien de transparantie wat het al biedt in rapportages. Het bestuur wijst onder andere op het Impact Report van NIKE, dat informatie bevat over haar initiatieven om de gender- en rassendiversiteit te vergroten. Ook benoemt NIKE haar verschillende doelstellingen voor 2025 met betrekking tot vertegenwoordiging en Diversity Equity and Inclusion.

NIKE publiceert andere statistieken over beloningsverschillen tussen mannen en vrouwen in het Verenigd Koninkrijk dan voor haar wereldwijde personeelsbestand. De mediane loonkloofstatistiek biedt voordelen zoals transparantie en vergelijkbaarheid tussen verschillende tijden en organisaties. Aandeelhouders hebben baat bij het rapporteren van één maatstaf, zoals de onderneming bekendmaakt voor haar personeelsbestand in het Verenigd Koninkrijk, zodat ze beter kunnen beoordelen

hoe goed NIKE de kansen voor vrouwen wereldwijd aanpakt, raciale en etnische minderheden in de Verenigde Staten bevordert en de risico's beperkt die samenhangen met de toenemende publieke aandacht voor kwesties rond gelijke beloning voor mannen en vrouwen en raciale/etnische minderheden. Dit geldt in het bijzonder voor NIKE, aangezien er een rechtszaak loopt tegen NIKE over beschuldigingen van seksisme en ongelijke beloning van vrouwen. Om deze redenen heeft ADP VOOR de resolutie gestemd. Het voorstel behaalde 29% van de VOOR stemmen.

Sociaal

Microsoft Corporation

In het aandeelhoudersvoorstel wordt Microsoft Corporation verzocht een rapport omtrent mensenrechten te publiceren, waarin de gevolgen worden beoordeeld van het vestigen van Microsoft cloud datacenters in landen waar mensenrechten een belangrijke punt van zorg zijn. De indieners van het voorstel uiten hun bezorgdheid over de plannen van Microsoft om datacenters uit te breiden in landen die negatief benoemd worden in landenrapporten van het Amerikaanse Ministerie van Buitenlandse Zaken, waaronder Saoedi-Arabië.

Microsoft publiceert haar mensenrechtenbeleid in het Global Human Rights Statement, Human Rights Annual Report en in de openbare verklaring "Operating datacenters in landen of regio's met uitdagingen op het gebied van mensenrechten". Hoewel Microsoft verklaart dat de installatie van het datacenter in overeenstemming zal zijn met haar toezeggingen om fundamentele mensenrechten te beschermen, hebben ze niet bekendgemaakt hoe deze garanties worden nagekomen of gehandhaafd.

De indieners van het voorstel brengen terechte zorgen naar voren over mogelijke medeplichtigheid aan mensenrechtenschendingen in risicolanden, wat de reputatie, juridische en personeelsrisico's zou kunnen vergroten. Naarmate de onderneming meer datacenters bouwt, zou aanvullende transparantie over het due diligence-proces van de onderneming, aandeelhouders helpen om risico's beter te beoordelen. Om deze reden heeft ADP VOOR het voorstel gestemd. Het voorstel heeft 32,9% steun van de aandeelhouders ontvangen. De onderneming zal dus met een reactie op het voorstel dienen te komen.

7. Impactbeleggen

ADP wil met maatschappelijke doelinvesteringen (impactbeleggen) positief bijdragen aan de thema's klimaat en voeding. Bij impactbeleggen gaat het om investeringen in bedrijven met de nadrukkelijke intentie om naast een financieel resultaat, een meetbare maatschappelijke, sociale en/of milieu-impact te realiseren. De beleggingen in deze categorie mogen niet zorgen voor een verslechtering van het verwachte gemiddelde risico/rendementsprofiel voor de lange termijn van de beleggingsportefeuille.

ADP heeft de ambitie om 5% van de beleggingsportefeuille te beleggen in voedingsoplossingen en klimaatoplossingen. Deze thema's zijn gekoppeld met de SDGs: SDG 3 (goede gezondheid en welzijn), SDG 12 (duurzame productie en consumptie) en SDG 13 (klimaat).

ADP belegt op dit moment in impact bonds (zie de toelichting hieronder). ADP heeft de ambitie om haar impactbeleggingen komende jaren verder uit te breiden. Hieronder worden de huidige beleggingen kort toegelicht.

Impact bonds

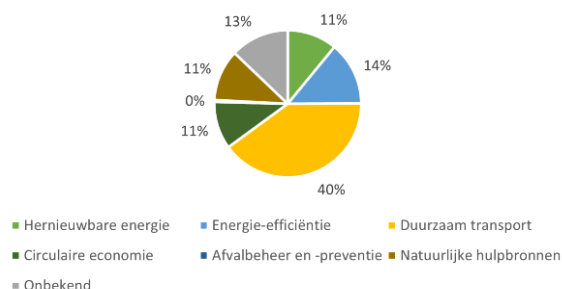
ADP allocceert minimaal 2% van haar portefeuille naar impact bonds. Deze worden opgenomen in de staatsobligatie- en bedrijfsobligatieportefeuilles. De staatsobligatieportefeuille heeft een doelstelling van minimaal 5% green bonds. De bedrijfsobligatieportefeuille heeft een doelstelling van minimaal 10% impact bonds, en minimaal 1% meer impact bonds dan de benchmark.

Resultaten impact bonds

Staatsobligatieportefeuille: Per 31 december 2023 bestond 9.2% van de staatsobligatie portefeuille uit goedgekeurde green bonds (zie toelichting hieronder). Dit is ruim boven de doelstelling van 5%.

De verdeling van de opbrengsten van de green bonds was als volgt:

Gebruik opbrengsten green bonds staatsobligaties

Bedrijfsobligatieportefeuille: Per 31 december 2023 bestond 19.9% van de bedrijfsobligatie portefeuille (excl. high yield) uit impact bonds. Dit is ruim boven de doelstelling van 10% en boven de benchmark van 16.8%. De verdeling van deze bonds was als volgt:

Impact Bond Type	Aantal	Marktwaaarde (%)
CBI Aligned Green bond	75	11.88%
CBI Certified Green Bond	3	0.28%
Self-Labeled Green Bond	18	2.39%
Social Bond	12	2.08%
Sustainability Bond	3	0.34%
Sustainability Linked Bond	20	2.94%
Totaal	131	19.91%

Wat zijn impact bonds?

Impact bonds is een verzamelterm van verschillende soorten obligaties met duurzame doelstellingen. Sustainable bonds (duurzame obligaties) zijn obligatieleningen met zowel een groene als een sociale doelstelling. Social bonds zijn obligatieleningen met een sociale doelstelling. Sustainability linked bonds zijn obligatieleningen gekoppeld aan duurzame prestatiedoelstellingen van de onderneming. Blue bonds zien specifiek op obligatieleningen met doelstellingen voor het behoud van de oceaan. Deze markt is nog sterk in ontwikkeling. In de toekomst kunnen deze in de portefeuille van ADP worden opgenomen. Green bonds (groene obligaties) zijn obligatieleningen met een specifieke milieudoelstelling. Green bonds worden hieronder nader toegelicht.

Wat zijn green bonds?

Green Bonds zijn obligaties die zijn uitgegeven door overheden, internationale instellingen of ondernemingen, waarbij de opbrengsten expliciet worden gebruikt voor financiering van duurzame ofwel 'groene' projecten. Deze zijn gericht op het opwekken van hernieuwbare energie, het verbeteren van energie-efficiëntie in gebouwen, duurzaam transport, of duurzaam waterbeheer en afvalbeheer. Financieel gezien hebben Green Bonds globaal dezelfde risicorendementskenmerken als reguliere obligaties, hoewel zich bescheiden verschillen in spread (zowel positief als negatief) kunnen voordoen.

Voorkomen greenwashing

De eerste Green Bond werd uitgegeven in 2008, in antwoord op de vraag van beleggers die middels hun beleggingen een bijdrage wilden leveren aan de strijd tegen klimaatverandering. Sindsdien is de markt sterk gegroeid. Om te zorgen dat Green Bonds ook echt groen zijn, heeft de financiële sector criteria ontwikkeld die bepalen welke activiteiten ook echt bijdragen aan het tegengaan van klimaatverandering, dus als groen bestempeld kunnen worden. Zo zijn er de Green Bond Principles die vooral gaan over verantwoord beheer van de middelen, zorgvuldige selectie van te financieren activiteiten en transparante verslaglegging over besteding en impact van de beleggingen. Daarnaast heeft het Climate Bond Initiative (CBI) een Green Bond Standard ontwikkeld met een lijst van duurzame activiteiten die in aanmerking komen voor financiering.

Green Bond raamwerk

Voor de green bonds binnen het staatsobligatiemandaat wordt een extra toets uitgevoerd. De beheerder Achmea IM hanteert een eigen raamwerk voor het beoordelen van de mate waarin de obligatie als 'groen' kan worden gekwalificeerd. Dit raamwerk is gebaseerd op de criteria ('taxonomie') van het Climate Bond Initiative, dat ook de Green Bond Principles volgt. Daarbij is in het raamwerk ook de eis opgenomen dat het uitgeven van een green bond past binnen de strategie van de uitgevende instelling. Achmea IM toetst bovendien het raamwerk van externe managers van ADP (zoals die van het bedrijfsobligatiemandaat) aan haar eigen raamwerk. Pas als het raamwerk als voldoende wordt beoordeeld worden de green bonds in de portefeuille van ADP opgenomen.

8. Bijlagen

8.1. Uitsluitingslijsten

Per uitsluitingsgrond vindt u hieronder de beleggingen die per 1 januari 2024 zijn uitgesloten.

8.1.1. Controversiële wapens

De volgende ondernemingen zijn uitgesloten:

- Adecco Group AG
- Adecco International Financial Services BV
- AECOM
- Airbus Finance B.V.
- Airbus SE
- Alten SA
- Anhui GreatWall Military Industry Co., Ltd.
- ArcelorMittal SA
- Babcock International Group PLC
- BAE Systems (Finance) Ltd.
- BAE Systems Holdings, Inc.
- BAE Systems plc
- Bharat Dynamics Ltd.
- Boeing Company
- Booz Allen Hamilton Holding Corporation
- Booz Allen Hamilton, Inc.
- Brookfield Asset Management Ltd. Class A
- Brookfield Renewable Corp. Class A
- BWX Technologies, Inc.
- CACI International Inc
- CAE Inc.
- Cameco Corporation
- Capita plc
- China Aerospace Science & Industry Group Corp.
- China Aerospace Science & Technology Group Co., Ltd.
- China North Industries Corp.
- China North Industries Group Corp. Ltd.
- China Poly Group Co., Ltd.
- China Shipbuilding Industry Co., Ltd.
- Cohort Plc
- Eaton Capital Unlimited Co.
- Eaton Corporation
- Eaton Corporation plc
- Elbit Systems Ltd
- Fluor Corporation
- Fortive Corporation
- Fujitsu Limited
- General Dynamics Corporation
- Harris Corporation
- HEICO Corporation
- Hitachi Zosen Corporation
- Honeywell International Inc.
- Huntington Ingalls Industries, Inc.
- IHO Verwaltungen GmbH
- Jacobs Engineering Group Inc.
- Jacobs Solutions, Inc.
- KBR, Inc.
- Kier Group plc
- Kratos Defense & Security Solutions, Inc.

- L3Harris Technologies Inc
- Larsen & Toubro Ltd.
- Leidos Holdings, Inc.
- Leidos, Inc.
- Leonardo DRS, Inc.
- Leonardo SpA
- LIG Nex1 Co., Ltd.
- Lockheed Martin Corporation
- Lumibird SA
- Moog Inc.
- Moog Inc. Class A
- Morgan Sindall Group plc
- Northrop Grumman Corp.
- Northrop Grumman Corporation
- Parsons Corporation
- Poongsan Corp.
- Poongsan Corporation
- Poongsan Holdings Corp.
- Premier Explosives Ltd.
- QinetiQ Group plc
- Rolls-Royce Holdings plc
- Rolls-Royce Plc
- RTX CORP
- Safran SA
- Sandhar Technologies Ltd.
- Schaeffler AG
- Science Applications International Corporation
- Serco Group plc
- SGL Carbon SE
- SNT DYNAMICS Co., Ltd.
- SNT Holdings Co., Ltd.
- Solar Industries India Limited
- Spirit AeroSystems Holdings, Inc.
- Spirit AeroSystems, Inc.
- Steel Partners Holdings L.P.
- Steel Partners Holdings LP
- Textron Inc.
- Thales SA
- United Technologies Corporation
- Veolia Environnement SA
- Vigie SA
- Walchandnagar Industries Ltd.
- Wartsila Oyj Abp

8.1.2. Steenkolen, teerzanden, arctisch olie- en gas, schalie olie- en gas

De volgende ondernemingen zijn uitgesloten:

- Adani Electricity Mumbai Ltd.
- Adani Energy Solutions Ltd
- Adani Power Limited
- Adani Transmission Ltd.
- AEP Texas, Inc.
- AEP Transmission Company, LLC
- AES Corporation
- AES Ohio
- AES Panama Generation Holdings SRL

- African Rainbow Minerals Limited
- AGI Finance Pty Ltd.
- AGL Energy Limited
- Aksa Enerji Uretim A.S.
- Alabama Power Company
- Alberta Energy Co. Ltd.
- Alleghany Corporation
- ALLETE, Inc.
- Alliance Resource Operating Partners LP
- Alliance Resource Partners, L.P.
- Alliant Energy Corp
- Alliant Energy Corporation
- Alliant Energy Finance LLC
- Alpha Metallurgical Resources, Inc.
- AltaLink, L.P.
- Ameren Corporation
- Ameren Illinois Co.
- American Electric Power Company, Inc.
- American Transmission Systems, Inc.
- Antero Resources Corporation
- APA Corp.
- Apache Corporation
- Appalachian Power Company
- ARC Resources Ltd.
- Arch Resources, Inc.
- Arch Resources, Inc. Class A
- Arizona Public Service Company
- Ascent Resources Utica Holdings LLC
- Athabasca Oil Corporation
- Banpu Public Co. Ltd.
- Basin Electric Power Cooperative
- Baytex Energy Corp.
- Berkshire Hathaway Energy
- Berkshire Hathaway Finance Corp.
- Berkshire Hathaway Inc.
- Berkshire Hathaway Inc. Class B
- BHP Billiton Finance (USA) Ltd.
- BHP Billiton Finance Ltd.
- BHP Group Limited
- Birchcliff Energy Ltd.
- BKW AG
- Black Hills Corporation
- BNSF Funding Trust I
- Bonanza Creek Energy, Inc.
- Bulgarian Energy Holding EAD
- Burlington Northern Santa Fe Corp.
- Burlington Northern Santa Fe LLC
- Burlington Resources Finance Co.
- California Resources Corporation
- Callon Petroleum Company
- Canadian Natural Resources Limited
- Capital Power Corporation
- Carolina Power & Light Company
- Castle Peak Power Finance Co. Ltd.
- Cenovus Energy Inc.
- CenterPoint Energy Houston Electric, LLC
- CenterPoint Energy Resources Corp.
- CenterPoint Energy, Inc.
- CESC Ltd
- CESC Ltd.
- CEZ as
- Chesapeake Energy Corporation
- Cheung Kong Infrastructure Finance BVI Ltd.
- Chevron Corporation
- CHEVRON U.S.A. INC.
- China Coal Energy Co. Ltd. Class H
- China Coal Energy Company Limited
- China Huadian Overseas Development 2018 Ltd.
- China Huadian Overseas Development Management Co., Ltd.
- China Longyuan Power Group Corp. Ltd.
- China Longyuan Power Group Corporation Ltd Class H
- China Power International Development Limited
- China Power International Development Ltd
- China Resources Power Holdings Co., Ltd.
- China Shenhua Energy Company Limited
- Chord Energy Corp.
- Chubu Electric Power Company, Incorporated
- Chugoku Electric Power Co., Inc.
- Civitas Resources, Inc.
- CK Infrastructure Holdings Limited
- Cleco Corporation
- Cleveland Electric Illuminating Company
- CLP Holdings Limited
- CLP Power HK Finance Ltd.
- CLP Power Hong Kong Financing Ltd.
- CNX Midstream Partners LP
- CNX Resources Corporation
- Coal India Ltd.
- Colbun S.A.
- Colgate Energy Partners III, LLC
- Comision Federal de Electricidad SA de CV
- Comstock Resources, Inc.
- Conoco Funding Co.
- Conoco, Inc.
- ConocoPhillips
- ConocoPhillips Canada Funding Co. II
- ConocoPhillips Company
- CONSOL Energy Inc.
- Continental Resources, Inc.
- ContourGlobal Power Holdings SA
- Coterra Energy Inc.
- Crescent Energy Company
- Crescent Energy Finance LLC
- Crescent Point Energy Corp.
- Crew Energy Inc.
- Datang International Power Generation Co., Ltd.
- Datang International Power Generation Co., Ltd. Class H
- Devon Energy Corporation
- Devon Financing Corp. ULC
- Diamondback Energy, Inc.
- DMCI Holdings Inc.
- Dominion Energy Gas Holdings LLC
- Dominion Energy Inc
- Dominion Energy South Carolina, Inc.
- Dominion Energy, Inc.
- DPL Inc.
- DTE Electric Company

- DTE Energy Company
- Duke Energy Corporation
- Duke Energy Florida Project Finance LLC
- Duke Energy Florida, LLC
- Duke Energy Indiana, LLC
- Duke Energy Ohio, Inc.
- Duke Energy Progress LLC
- Duke Energy Progress NC Storm Funding LLC
- Earthstone Energy Holdings, LLC
- East Ohio Gas Co.
- Eastern Gas Transmission & Storage, Inc.
- EDP Finance BV
- EDP Servicios Financieros Espana, S.A.
- EDP-Energias de Portugal SA
- Electric Power Development Co., Ltd.
- Electricity Generating Public Co., Ltd.
- Emera Incorporated
- Emera US Finance LP
- ENEA S.A.
- Enea SA
- Enel Chile SA
- Enel Generacion Chile S.A.
- Energa Finance AB
- Energa SA
- Enerplus Corporation
- Eneva S.A.
- Engie Energia Chile S.A.
- Entergy Arkansas LLC
- Entergy Corporation
- Entergy Louisiana LLC
- Entergy Mississippi, Inc.
- Entergy Texas, Inc.
- Entergy Utility Property Inc
- EOG Resources, Inc.
- EQT Corporation
- Eskom Holdings Limited
- Every Kansas Central, Inc.
- Every Metro, Inc.
- Every Missouri West, Inc.
- Every, Inc.
- Exxaro Resources Limited
- First Pacific Co. Ltd.
- FirstEnergy Corp.
- FirstEnergy Transmission LLC
- Florida Power Corporation
- Fortis Inc.
- FortisAlberta, Inc.
- FortisBC Energy, Inc.
- FortisBC, Inc.
- Franco-Nevada Corporation
- Freehold Royalties Ltd.
- Freeport-McMoRan, Inc.
- GD Power Development Co., Ltd Class A
- GD Power Development Co., Ltd.
- Genesis Energy Limited
- Geo Energy Resources Ltd.
- Georgia Power Company
- Glencore Capital Finance DAC
- Glencore Finance (Canada) Ltd.
- Glencore Finance Europe Ltd.
- Glencore Funding LLC
- Glencore plc
- Global Power Synergy PCL
- Global Power Synergy Public Company Ltd
- Golden Energy & Resources Limited
- Golden Energy and Resources Limited
- Granite Ridge Resources, Inc.
- Great River Energy
- GS Holdings Corp.
- Guangdong Investment Limited
- Guanghui Energy Co., Ltd.
- Guangzhou Development District Holding Group Ltd.
- Gujarat Mineral Development Corporation Limited
- Gulfport Energy Corporation
- Hess Corporation
- HK Electric Investments & HK Electric Investments Ltd.
- Hokkaido Electric Power Company, Incorporated
- Hokuriku Electric Power Company
- Hongkong Electric Finance Ltd.
- Huadian Power International Corp. Ltd.
- Huadian Power International Corp. Ltd. Class H
- Huaibei Mining Holdings Co., Ltd.
- Huaneng Power International, Inc.
- Huaneng Power International, Inc. Class H
- IDACORP, Inc.
- Idaho Power Company
- Idemitsu Kosan Co., Ltd.
- Imperial Oil Limited
- Indiana Michigan Power Company
- Indianapolis Power
- Inner Mongolia Dian Tou Energy Corporation Limited
- Inner Mongolia ERDOS Resources Co., Ltd.
- Inner Mongolia ERDOS Resources Co., Ltd. Class A
- Inner Mongolia Junzheng Energy & Chemical Group Co., Ltd.
- Inner Mongolia Yitai Coal Company Limited
- Inner Mongolia Yitai Coal Company Limited Class B
- Interstate Power and Light Company
- IPALCO Enterprises, Inc.
- Israel Electric Corp. Ltd.
- ITC Holdings Corp.
- ITOCHU ENEX CO., LTD.
- Jardine Cycle & Carriage Limited
- Jardine Matheson Holdings Limited
- Jastrzebska Spolka Weglowa S.A.
- JERA Co., Inc.
- Jersey Central Power & Light
- Jizhong Energy Resources Co., Ltd.
- JMH Co. Ltd.
- Kansai Electric Power Company, Incorporated
- Kentucky Utilities Co.
- Kimbell Royalty Partners LP
- Korea East-West Power Co., Ltd.
- Korea Electric Power Corporation
- Korea Hydro & Nuclear Power Co., Ltd.
- Korea Midland Power Co., Ltd.
- Korea National Oil Corp.
- Korea South East Power Co Ltd

- Korea Southern Power Co., Ltd.
- Korea Western Power Co., Ltd.
- Kyushu Electric Power Company, Incorporated
- Laredo Petroleum, Inc.
- Louisville Gas & Electric Co.
- Lubrizol Corp
- Magnolia Oil & Gas Corp.
- Magnolia Oil & Gas Operating LLC
- Manila Electric Co.
- Marathon Oil Corporation
- Maritime Link Financing Trust
- Matador Resources Company
- MEG Energy Corp.
- Metropolitan Edison Company
- MGE Energy, Inc.
- MidAmerican Energy Company
- MidAmerican Energy Holdings Company
- Mid-Atlantic Interstate Transmission LLC
- Mississippi Power Company
- Monongahela Power Company
- Murphy Oil Corporation
- Narragansett Electric Co.
- National Fuel Gas Company
- Nevada Power Company
- New Hope Corporation Limited
- NiSource Finance Corp.
- NiSource Inc
- NiSource Inc.
- Northern Natural Gas Co.
- Northern Oil and Gas, Inc.
- Northern Powergrid (Northeast) Plc
- Northern Powergrid (Yorkshire) Plc
- Northern States Power Company
- NorthWestern Corporation
- Nova Scotia Power, Inc.
- NTPC Limited
- NuVista Energy Ltd.
- Oasis Petroleum Inc.
- Obsidian Energy Ltd
- Obsidian Energy Ltd.
- Occidental Petroleum Corporation
- OCI Co., Ltd
- OCI Holdings Company Ltd.
- OGE Energy Corp.
- Oglethorpe Power Corporation
- Ohio Edison Company
- Ohio Power Company
- Okinawa Electric Power Co., Inc.
- Oklahoma Gas And Electric Co
- Origin Energy Finance Ltd.
- Origin Energy Limited
- Otter Tail Corporation
- Ovintiv Canada ULC
- Ovintiv Exploration Inc.
- Ovintiv Inc
- Ovintiv, Inc.
- PacifiCorp
- PanCanadian Petroleum Ltd.
- Paramount Resources Ltd.
- Peabody Energy Corporation
- Pennsylvania Electric Company
- Permian Resources Corp.
- Permian Resources Operating, LLC
- Petro-Canada
- Peyto Exploration & Development Corp.
- PGE Polska Grupa Energetyczna S.A.
- Piedmont Natural Gas Company, Inc.
- Pingdingshan Tianan Coal Mining Co., Ltd.
- Pingdingshan Tianan Coal Mining Co., Ltd. Class A
- Pinnacle West Capital Corporation
- Pioneer Natural Resources Company
- PNM Resources, Inc.
- Polar Tankers, Inc.
- Portland General Electric Company
- Power Assets Holdings Limited
- PPL Capital Funding, Inc.
- PPL Corporation
- Ppl Elec Utils Corp Pfd 4.40%
- Precision Castparts Corp.
- Progress Energy, Inc.
- PT Adaro Energy Indonesia Tbk
- PT Astra International Tbk
- PT Bukit Asam Tbk
- PT Cikarang Listrindo Tbk
- PT Delta Dunia Makmur Tbk
- PT Freeport Indonesia
- PT Harum Energy Tbk
- PT Indika Energy Tbk
- PT Indo Tambangraya Megah Tbk
- PT Indonesia Asahan Aluminium (Paser)
- PT Perusahaan Listrik Negara (Persero)
- PT United Tractors Tbk
- Public Power Corporation S.A.
- Public Service Co Of Oklahoma
- Public Service Company of Colorado
- Puget Energy, Inc.
- Puget Sound Energy, Inc.
- Range Resources Corporation
- Ratch Group Public Co. Ltd.
- Reliance Power Limited
- RH International (Singapore) Corp. Pte Ltd.
- RWE AG
- SandRidge Energy, Inc.
- SDIC Power Holdings Co., Ltd.
- SDIC Power Holdings Co., Ltd. Class A
- Sembcorp Industries Ltd.
- Shaanxi Coal Industry Co., Ltd.
- Shan Xi Hua Yang Group New Energy Co., Ltd.
- Shan Xi Hua Yang Group New Energy Co., Ltd. Class A
- Shanghai Electric Power Co., Ltd.
- Shanghai Electric Power Co., Ltd. Class A
- Shanxi Coal International Energy Group Co., Ltd.
- Shanxi Coking Coal Energy Group Co., Ltd.
- Shanxi Lu'An Environmental Energy Development Co., Ltd.
- Shenergy Co., Ltd.
- Shenergy Co., Ltd. Class A
- Shenzhen Energy Group Co., Ltd.
- Shenzhen Energy Group Co., Ltd. Class A

- Shikoku Electric Power Company, Incorporated
- Sierra Pacific Power Company
- SilverBow Resources, Inc.
- Sinosing Services Pte Ltd.
- Sitio Royalties Corp.
- Sitio Royalties Operating Partnership LP
- SM Energy Company
- Solar Star Funding LLC
- Southern Company
- Southern Company Gas Capital Corp.
- Southern Power Co.
- Southwestern Electric Power Company
- Southwestern Energy Company
- Southwestern Public Service Company
- Spartan Delta Corp
- SPIC 2016 US Dollar Bond Co. Ltd.
- SPIC MTN Co. Ltd.
- Suncor Energy Inc.
- System Energy Resources Inc
- Taiwan Cement Corp.
- Tampa Electric Company
- Tata Power Company Limited
- TAURON Polska Energia S.A.
- TBEA Co., Ltd.
- TBEA Co., Ltd. Class A
- Teck Resources Limited
- Teck Resources Limited Class B
- Tenaga Nasional Bhd
- Tenaga Nasional Bhd.
- Terasen Gas, Inc.
- TerraCom Limited
- Texas Pacific Land Corporation
- TNB Global Ventures Capital Bhd.
- Tohoku Electric Power Company, Incorporated
- Tokyo Electric Power Company Holdings, Incorporated
- Toledo Edison Company
- Topaz Energy Corp
- Topaz Solar Farms LLC
- Torrent Power Limited
- Tosco Corporation
- Tourmaline Oil Corp.
- Trans-Allegheny Interstate Line Co.
- TransAlta Corporation
- Transatlantic Holdings, Inc.
- Tri-State Generation and Transmission Association, Inc.
- Tucson Electric Power Company
- Union Electric Co
- Union Electric Company
- Var Energi ASA
- Victoria Power Networks (Finance) Pty Ltd.
- Viper Energy Partners LP
- Viper Energy, Inc.
- Virginia Electric & Power Co.
- Vistra Corp.
- Vistra Operations Co. LLC
- Vitesse Energy, Inc.
- Washington H. Soul Pattinson and Co. Ltd.
- Washington H. Soul Pattinson and Company Limited
- WEC Energy Group Inc

- Whitecap Resources Inc.
- Whitehaven Coal Limited
- Wintershall Dea Finance 2 BV
- Wintershall Dea Finance BV
- Wintime Energy Group Co. Ltd. Class A
- Wintime Energy Group Co., Ltd.
- Wisconsin Electric Power Company
- Wisconsin Power and Light Company
- Wisconsin Public Service Cor
- Xcel Energy Inc.
- Yancoal Australia Ltd.
- Yankuang Energy Group Co., Ltd.
- Yankuang Energy Group Company Limited Class H
- Yorkshire Power Finance Ltd.
- Zhejiang Zheneng Electric Power Co., Ltd.

8.1.3. Tabak

De volgende ondernemingen zijn uitgesloten:

- 22nd Century Group, Inc.
- Altria Group, Inc.
- B.A.T. Capital Corp.
- B.A.T. International Finance Plc
- B.A.T. Netherlands Finance BV
- British American Tobacco Holdings (The Netherlands) BV
- British American Tobacco Malaysia Bhd.
- British American Tobacco p.l.c.
- Compania de Distribucion Integral Logista Holdings SAU
- Duvanska Coka Industrija AD
- Eastern Company
- Godfrey Phillips India Ltd.
- Imperial Brands Finance Netherlands BV
- Imperial Brands Finance Plc
- Imperial Brands PLC
- Japan Tobacco Inc.
- JT International Financial Services BV
- Karelia Tobacco Company Inc.
- Khyber Tobacco Co. Ltd.
- KT & G Corporation
- Ngan Son JSC
- NTC Industries Limited
- Philip Morris International Inc.
- PT Gudang Garam Tbk
- PT Wismilak Inti Makmur Tbk
- Pyxus International Inc
- Reynolds American Inc.
- RLX Technology, Inc.
- Scandinavian Tobacco Group A/S
- Sinnar Bidi Udyog Ltd.
- SITAB
- Smoore International Holdings Ltd.
- STG Global Finance BV
- Swedish Match AB
- Torii Pharmaceutical Co., Ltd.
- Union Tobacco & Cigarette Industries Co.
- Universal Corporation
- Vector Group Ltd.
- VST Industries Limited

8.1.4. Normschenders

De volgende ondernemingen zijn uitgesloten:

- Athabasca Indigenous Midstream Partnership Ltd.
- BG Energy Capital Plc
- Bharat Heavy Electricals Limited
- BHP Billiton Finance (USA) Ltd.
- BHP Billiton Finance Ltd.
- BHP Group Limited
- Centrais Eletricas Brasileiras SA
- Centrais Eletricas Brasileiras SA-Elektrobras Pfd B
- China National Chemical Corporation
- Cia de Saneamento do Parana SA - Sanepar Pfd
- CNAC (HK) Finbridge Co. Ltd.
- Companhia de Saneamento do Parana
- Companhia Energetica de Minas Gerais SA
- Crestwood Midstream Partners LP
- DCP Midstream LLC (Old)
- DCP Midstream Operating LP
- DCP Midstream, LP
- Dianjian Haiyu Ltd.
- Duke Energy Field Services LLC
- Elsewedy Electric Co.
- Enable Midstream Partners, LP
- Enbridge Energy Partners, L.P. Class A
- Enbridge Gas Distribution, Inc.
- ENBRIDGE GAS INC
- Enbridge Inc.
- Enbridge Pipelines, Inc.
- Energy Transfer LP
- Energy Transfer Operating, L.P.
- ETP Legacy LP
- Export-Import Bank of India
- Fertitta Entertainment, LLC
- Florida Gas Transmission Co. LLC
- General Dynamics Corporation
- Gray Oak Pipeline, LLC
- JBS Luxembourg SARL
- JBS S.A.
- JBS USA Finance, Inc.
- JBS USA Food Company
- JBS USA Lux S.A.
- Korea East-West Power Co., Ltd.
- Korea Electric Power Corporation
- Korea Hydro & Nuclear Power Co., Ltd.
- Korea Midland Power Co., Ltd.
- Korea South East Power Co Ltd
- Korea Southern Power Co., Ltd.
- Korea Western Power Co., Ltd.
- Marathon Petroleum Corporation
- Midwest Connector Capital Co. LLC
- MPLX LP
- NTPC Limited
- Oasis Midstream Partners LP
- Petroleos de Venezuela SA
- Phillips 66
- Phillips 66 Company
- Pilgrim's Pride Corporation

- POSCO
- POSCO Future M
- POSCO Future M Co., Ltd.
- POSCO Holdings Inc.
- POSCO INTERNATIONAL Corporation
- Power Construction Corporation of China, Ltd.
- Power Construction Corporation of China, Ltd. Class A
- Powerchina Roadbridge Group (British Virgin Islands) Ltd.
- Ratch Group Public Co. Ltd.
- Red Rock Resorts, Inc.
- RH International (Singapore) Corp. Pte Ltd.
- Rosneft Oil Co.
- RTX CORP
- Samarco Mineracao SA
- SEPCO Virgin Ltd.
- Serco Group plc
- Shell International Finance BV
- Shell plc
- SK Biopharmaceuticals Co., Ltd.
- SK Inc.
- Spectra Energy Partners, LP
- Station Casinos LLC
- Sumitomo Chemical Co., Ltd.
- Sumitomo Pharma Co. Ltd.
- Sumitomo Pharma Co.Ltd.
- Sunoco Logistics Partners Operations LP
- Syngenta Finance NV
- Syngenta Group Finance Ltd.
- Tesla, Inc.
- Texas Eastern Transmission, LP
- Union Gas Limited
- United Technologies Corporation
- Vale Overseas Ltd.
- Vale S.A.
- Westcoast Energy Inc.

8.1.5. Goed bestuur

De volgende ondernemingen zijn uitgesloten:

- First Union Corporation
- Grupo Mexico S.A.B. de C.V.
- Mexico Generadora de Energia S de RI
- Minera Mexico SA de CV
- Petrobras Global Finance BV
- Petrobras International Finance Co.
- Petroleo Brasileiro SA
- PT Indonesia Asahan Aluminium (Persero)
- Rio Oil Finance Trust - (Series 2014-1)
- Southern Copper Corporation
- Wachovia Bank, National Association
- Wachovia Corp.
- Wells Fargo & Company
- Wells Fargo Bank, N.A.

8.1.6. Landen en staatsbedrijven

De volgende landen zijn uitgesloten:

- Verenigde Arabische Emiraten
- Afghanistan
- Angola
- Azerbeidzjan
- Burkina Faso
- Bahrein
- Burundi
- Brunei
- Wit-Rusland
- Democratische Republiek Congo
- Centraal Afrikaanse Republiek
- Republiek Congo
- Kameroen
- China
- Cuba
- Djibouti
- Algerije
- Egypte
- Eritrea
- Ethiopië
- Gabon
- Guinee
- Equatoriaal-Guinea
- Haïti
- Irak
- Iran
- Jordanië
- Kirgizië
- Cambodja
- Comoren
- Noord Korea
- Kazachstan
- Laos
- Libië
- Mali
- Myanmar
- Nicaragua
- Oman
- Katar
- Rusland
- Rwanda
- Saoedi-Arabië
- Soedan
- Somalië
- Zuid Soedan
- Syrië
- Swaziland
- Tsjaad
- Thailand
- Tadzjikistan
- Turkmenistan
- Turkije
- Oeganda
- Oezbekistan
- Venezuela
- Vietnam
- Jemen
- Zimbabwe

De volgende staatsbedrijven zijn uitgesloten:

- Abu Dhabi Commercial Bank
- Abu Dhabi Crude Oil Pipeline LLC
- Abu Dhabi National Energy Company
- Abu Dhabi National Oil Company for Distribution PJSC
- AECC AERO ENGINE CONTROL CO. LTD.
- AECC Aviation Power Co., Ltd.
- Agricultural Bank of China Limited
- Agricultural Bank of China Ltd. (Hong Kong Branch)
- Agricultural Development Bank of China
- Airports of Thailand Public Co. Ltd.
- Alrosa PJSC
- Amipeace Ltd.
- Anhui Gujing Distillery Co., Ltd.
- Arabian Internet and Communications Services Co.
- Aselsan Elektronik Sanayi ve Ticaret A.S.
- AVIC Airborne Systems Co. Ltd. Class A
- AVIC Industry-Finance Holdings Co., Ltd.
- AviChina Industry & Technology Co., Ltd.
- Avicopter Plc
- Bank of China
- Bank of China (Dubai) Branch
- Bank of China (Hong Kong) Limited
- Bank of China Limited Class H
- Bank of China Ltd. (Beijing Branch)
- Bank of China Ltd. (Hong Kong Branch)
- Bank of China Ltd. (London Branch)
- Baoshan Iron & Steel Co., Ltd.
- Baoshan Iron & Steel Co., Ltd. Class A
- Beijing Capital International Airport Co., Ltd.
- Beijing Capital International Airport Co., Ltd. Class H
- Beijing Capital Land Ltd. Class H
- Beijing Enterprises Holdings Limited
- Beijing Tiantan Biological Products Corporation Limited
- Beijing TongRenTang Co., Ltd.
- Beijing Yanjing Brewery Co., Ltd.
- Beijing-Shanghai High-Speed Railway Co., Ltd.
- Blue Bright Ltd.
- BOC Hong Kong (Holdings) Limited
- BOC International (China) Co., Ltd.
- C&D International Investment Group Ltd.
- CCBL (Cayman) 1 Corp. Ltd.
- CCCI Treasure Ltd.
- CDBL Funding 1
- CDBL Funding 2
- CECEP Wind-Power Corp.
- Central Plaza Development Ltd.
- CGN Power Co., Ltd.
- CGN Power Co., Ltd. Class H
- CGNPC International Ltd.
- China Cinda Asset Management Co., Ltd.
- China Cinda Asset Management Co., Ltd. Class H
- China CITIC Bank Corporation Limited
- China CITIC Bank Corporation Ltd Class H
- China Clean Energy Development Ltd.
- China Coal Energy Co. Ltd. Class H
- China Coal Energy Company Limited
- China Communications Construction Co. Ltd. Class H

- China Communications Services Corp. Ltd.
- China Construction Bank Corporation
- China CSSC Holdings Limited
- China Development Bank
- China Development Bank Corp. (Hong Kong)
- China Development Bank Financial Leasing Co. Ltd.
- China Development Bank Financial Leasing Co. Ltd. Class H
- China Everbright Environment Group Limited
- China Film Co., Ltd. Class A
- China Galaxy Securities Co., Ltd.
- China Galaxy Securities Co., Ltd. Class H
- China Great Wall Securities Co., Ltd.
- China Great Wall Securities Co., Ltd. Class A
- China Huadian Overseas Development 2018 Ltd.
- China Huadian Overseas Development Management Co., Ltd.
- China Huaneng Group Hong Kong Treasury Management Holding Ltd
- China Huarong Asset Management Co., Ltd. Class H
- China Jinmao Holdings Group Limited
- China Life Insurance Co. Ltd.
- China Life Insurance Co. Ltd. Class H
- China Life Insurance Company Limited
- China Longyuan Power Group Corp. Ltd.
- China Longyuan Power Group Corporation Ltd Class H
- China Merchants Energy Shipping Co., Ltd.
- China Merchants Port Holdings Co., Ltd.
- China Merchants Securities Co., Ltd.
- China Merchants Securities Co., Ltd. Class H
- China Merchants Shekou Industrial Zone Holdings Co., Ltd.
- China Merchants Shekou Industrial Zone Holdings Co., Ltd. Class A
- China National Nuclear Power Co. Ltd. Class A
- China National Nuclear Power Co., Ltd.
- China Oilfield Services Limited
- China Oilfield Services Limited Class H
- China Overseas Finance (Cayman) V Ltd.
- China Overseas Finance (Cayman) VI Ltd.
- China Overseas Finance (Cayman) VII Ltd.
- China Overseas Finance (Cayman) VIII Ltd.
- China Overseas Land & Investment Limited
- China Petroleum & Chemical Corporation
- China Petroleum & Chemical Corporation Class H
- China Power International Development Limited
- China Power International Development Ltd
- China Railway Construction Corporation Limited Class H
- China Railway Group Limited
- China Railway Group Limited Class H
- China Railway Signal & Communication Corp. Ltd.
- China Railway Signal & Communication Corp. Ltd. Class H
- China Railway Xunjie Co. Ltd.
- China Resources Beer (Holdings) Co. Ltd.
- China Resources Cement Holdings Limited
- China Resources Gas Group Limited
- China Resources Land Limited
- China Resources Microelectronics Ltd.
- China Resources Pharmaceutical Group Ltd.
- China Resources Power Holdings Co., Ltd.
- China Resources Sanjiu Medical & Pharmaceutical Co., Ltd.
- China Shenhua Energy Company Limited
- China Southern Airlines Company Limited
- China Southern Airlines Company Limited Class H
- China Southern Power Grid International Finance BVI Co., Ltd.
- China State Construction Engineering Corp. Ltd.
- China State Construction Engineering Corp. Ltd. Class A
- China State Construction Finance (Cayman) I Ltd.
- China State Construction Finance (Cayman) III Ltd.
- China State Construction International Holdings Limited
- China Taiping Insurance Holdings Co., Ltd.
- China Three Gorges Renewables (Group) Co., Ltd.
- China Three Gorges Renewables (Group) Co., Ltd. Class A
- China Tourism Group Duty Free Corporation Limited
- China XD Electric Co., Ltd. Class A
- China Yangtze Power Co., Ltd.
- China Yangtze Power Co., Ltd. Class A
- CITIC Limited
- CITIC Telecom International Holdings Limited
- CMHI Finance (BVI) Co., Ltd.
- CNCBINV 1 (BVI) Ltd.
- CNOOC Finance (2014) ULC
- CNOOC Finance (2003) Ltd.
- CNOOC Finance (2011) Ltd.
- CNOOC Finance (2012) Ltd.
- CNOOC Finance (2013) Ltd.
- Cnooc Finance (2015) Australia Pty Ltd.
- CNOOC Finance (2015) U.S.A. LLC
- CNOOC Limited
- CNOOC Petroleum North America ULC
- CNPC (HK) Overseas Capital Ltd.
- CNPC Capital Co Ltd Class A
- CNPC Global Capital Ltd.
- COSCO SHIPPING Ports Limited
- CRCC Hean Ltd.
- CRRC Corporation Limited
- CRRC Corporation Limited Class H
- CSC Financial Co., Ltd.
- CSC Financial Co., Ltd. Class H
- CSCEC Finance (Cayman) II Ltd.
- DAE Funding LLC
- DAE Sukuk (DIFC) Ltd
- Daqin Railway Co., Ltd.
- Datang International Power Generation Co., Ltd.
- Datang International Power Generation Co., Ltd. Class H
- Development Bank of Kazakhstan JSC
- Dianjian Haiyu Ltd.
- DIFC Sukuk Ltd.
- Dongfang Electric Corporation Limited
- Dongfang Electric Corporation Limited Class H
- Dongfeng Motor (Hong Kong) International Co. Ltd.
- Dongfeng Motor Group Co., Ltd.
- Dongxing Securities Co., Ltd.
- DP World PLC
- DP World Salaam
- Eastern Company
- EI Sukuk Co. Ltd.

- Emirates Development Bank
- Emirates Islamic Bank PJSC
- Emirates NBD Bank (P.J.S.C)
- Emirates SembCorp Water & Power Co. PJSC
- Emirates Telecommunications Group Company PJSC
- Everdisplay Optonics (Shanghai) Co. Ltd. Class A
- Export Credit Bank of Turkey, Inc.
- Faw Jiefang Group Co., Ltd.
- Federal Hydro-Generating Company Rushydro Pao
- Franshion Brilliant Ltd.
- GACI First Investment Co.
- Gansu Provincial Highway Aviation Tourism Investment Group Co., Ltd.
- GC Treasury Center Co., Ltd.
- GD Power Development Co., Ltd Class A
- GD Power Development Co., Ltd.
- GRG Banking Equipment Co., Ltd.
- Guangdong Investment Limited
- Guangzhou Automobile Group Co., Ltd.
- Guangzhou Baiyun International Airport Company Limited
- Guangzhou Yuexiu Capital Holdings Group Co., Ltd. Class A
- Guangzhou Yuexiu Financial Holdings Group Co., Ltd.
- Guolian Securities Co., Ltd.
- Guolian Securities Co., Ltd. Class H
- Guosen Securities Co., Ltd.
- Guosen Securities Co., Ltd. Class A
- Guotai Junan Holdings Ltd.
- Guotai Junan International Holdings Limited
- Guoyuan Securities Company Limited
- Haitong International Securities Group Limited
- Hangzhou Oxygen Plant Group Co., Ltd.
- Haohua Chemical Science & Technology Corp. Ltd. Class A
- HBIS Co., Ltd.
- HBIS Company Limited Class A
- Heilongjiang Agriculture Company Limited
- Hua Hong Semiconductor Ltd.
- Hua Xia Bank Co., Limited
- Hua Xia Bank Co., Limited Class A
- Huadian Power International Corp. Ltd.
- Huadian Power International Corp. Ltd. Class H
- Huabei Mining Holdings Co., Ltd.
- Huaneng Power International, Inc.
- Huaneng Power International, Inc. Class H
- Huarong Finance II Co. Ltd.
- HUAYU Automotive Systems Company Limited
- Hunan Changyuan Lico Co. Ltd.
- ICBCIL Finance Co. Ltd.
- ICD Funding Ltd.
- Industrial and Commercial Bank of China Limited
- Industrial and Commercial Bank of China Limited Class H
- Industries of Qatar Co.
- Inner Mongolia Baotou Steel Union Co. Ltd.
- Inner Mongolia Baotou Steel Union Co. Ltd. Class A
- Inner Mongolia Dian Tou Energy Corporation Limited
- Inter Rao Yees Pao
- Inventive Global Investments Ltd.
- IPIC GMTN Ltd.
- Jiangsu Expressway Co. Ltd. Class H
- Jiangsu Expressway Company Limited
- Jiangsu Phoenix Publishing & Media Corp., Ltd. Class A
- JIC Zhixin Ltd.
- Jinduicheng Molybdenum Co., Ltd.
- Jizhong Energy Resources Co., Ltd.
- Kaztransgas JSC
- King Power Capital Ltd.
- Krung Thai Bank Public Co., Ltd.
- KunLun Energy Co. Ltd.
- KunLun Energy Company Limited
- Kweichow Moutai Co., Ltd.
- Liaoning Port Company Limited
- Liaoning Port Company Limited Class H
- Luzhou Laojiao Company Limited
- Mango Excellent Media Co., Ltd.
- Mazoon Assets Co. Saoc
- Mesaieed Petrochemical Holding Company Q.S.C.
- Metallurgical Corporation of China Ltd.
- Metallurgical Corporation of China Ltd. Class H
- Minmetals Bounteous Finance (BVI) Limited
- Minmetals Bounteous Finance (BVI) Ltd.
- Motovilicha Plants PJSC
- MTR Corporation (C.I.) Ltd.
- MTR Corporation Limited
- Mumtalakat Sukuk Holding Co.
- Nanjing Securities Co., Ltd.
- Nanyang Commercial Bank (China) Ltd.
- NARI Technology Co., Ltd.
- National Company KazMunayGaz JSC
- National Silicon Industry Group Co. Ltd. Class A
- National Silicon Industry Group Co., Ltd.
- NAURA Technology Group Co., Ltd.
- nogaholding Sukuk Ltd.
- Offshore Oil Engineering Co., Ltd.
- OGK-2 PJSC
- Oil & Gas Holding Co. BSC
- Ooredoo QPSC
- OQ SAOC
- Orient Overseas (International) Limited
- Orient Securities Co., Ltd.
- Orient Securities Co., Ltd. Class H
- Orient ZhiSheng Ltd.
- Pangang Group Vanadium Titanium and Resources Co., Ltd.
- People.cn Co., Ltd. Class A
- People's Insurance Co. (Group) of China Ltd.
- People's Insurance Co. (Group) of China Ltd. Class H
- PetroChina Company Limited
- PetroChina Company Limited Class H
- PICC Property & Casualty Co., Ltd.
- PICC Property & Casualty Co., Ltd. Class H
- Postal Savings Bank of China Co., Ltd.
- Postal Savings Bank of China Co., Ltd. Class H
- Power Construction Corporation of China, Ltd.
- Power Construction Corporation of China, Ltd. Class A
- Powerchina Roadbridge Group (British Virgin Islands) Ltd.
- Promsvyazbank PJSC
- PTT Global Chemical Plc

- PTT Global Chemical Public Company Limited
- PTT Public Co., Ltd.
- PTT Treasury Center Co., Ltd.
- Public Joint-Stock Company Gazprom
- Qatar Electricity & Water Co.
- Qatar Petroleum
- QatarEnergy Corp.
- Qtel International Finance Ltd.
- Rongshi International Finance Ltd.
- Rosneft Oil Co.
- Rosselkhozbank JSC
- Russian Railways JSC
- Ruwais Power Company PJSC
- SABIC Agri-Nutrients Co.
- SAIC Motor Corporation Limited
- Samruk-Kazyna Sovereign Wealth Fund JSC
- Saudi Arabian Mining Co.
- Saudi Arabian Oil Co.
- Saudi Aramco Base Oil Company - Luberef
- Saudi Basic Industries Corp.
- Saudi Electricity Co.
- Saudi National Bank
- Saudi Tadawul Group Holding Company
- Saudi Telecom Co.
- Sberbank of Russia PJSC
- SCF Capital Ltd
- SDIC Capital Co., Ltd.
- SDIC Capital Co., Ltd. Class A
- SDIC Power Holdings Co., Ltd.
- SDIC Power Holdings Co., Ltd. Class A
- Shaanxi Coal Industry Co., Ltd.
- Shan Xi Hua Yang Group New Energy Co., Ltd.
- Shan Xi Hua Yang Group New Energy Co., Ltd. Class A
- Shandong Gold Mining Co., Ltd.
- Shanghai Construction Group Co., Ltd.
- Shanghai Construction Group Co., Ltd. Class A
- Shanghai Electric Group Co., Ltd.
- Shanghai Electric Group Company Limited Class H
- Shanghai Electric Power Co., Ltd.
- Shanghai Electric Power Co., Ltd. Class A
- Shanghai International Airport Co., Ltd.
- Shanghai Lingang Holdings Corp. Ltd.
- Shanghai Lingang Holdings Corp. Ltd. Class A
- Shanghai Lujiazui Finance & Trade Zone Development Co., Ltd.
- Shanghai Rural Commercial Bank Co Ltd Class A
- Shanghai Rural Commercial Bank Co., Ltd.
- Shanxi Coal International Energy Group Co., Ltd.
- Shanxi Coking Coal Energy Group Co., Ltd.
- Shanxi Lu'An Environmental Energy Development Co., Ltd.
- Shanxi Securities Co., Ltd. Class A
- Shanxi Taigang Stainless Steel Co., Ltd.
- Shanxi Xinghuacun Fen Wine Factory Co., Ltd.
- Shenergy Co., Ltd.
- Shenergy Co., Ltd. Class A
- Shennan Circuits Co., Ltd.
- Shenwan Hongyuan Group Co., Ltd.
- Shenwan Hongyuan Group Co., Ltd. Class H
- Shenwan Hongyuan International Finance Ltd.
- Shenzhen Overseas Chinese Town Co., Ltd.
- Sichuan Chuantou Energy Co., Ltd.
- Sichuan Chuantou Energy Co., Ltd. Class A
- Sichuan New Energy Power Co., Ltd. Class A
- Sichuan New Energy Power Company Limited
- Sichuan Road & Bridge Co., Ltd.
- Sichuan Road & Bridge Co., Ltd. Class A
- Sinochem Offshore Capital Co. Ltd.
- Sinochem Overseas Capital Co. Ltd.
- Sinoma International Engineering Co. Ltd. Class A
- Sinoma Science & Technology Co., Ltd.
- Sinoma Science & Technology Co., Ltd. Class A
- Sinopec Capital (2013) Ltd.
- Sinopec Group Overseas Development (2014) Ltd.
- Sinopec Group Overseas Development (2016) Ltd.
- Sinopec Group Overseas Development Ltd.
- Sinopec Shanghai Petrochemical Co. Ltd. Class H
- Sinopec Shanghai Petrochemical Co., Ltd.
- Sinopharm Group Co., Ltd.
- Sinopharm Group Co., Ltd. Class H
- Sinotruk Hong Kong Ltd.
- Soar Wise Ltd.
- Southern Gas Corridor CJSC
- Southwest Securities Co., Ltd.
- Southwest Securities Co., Ltd. Class A
- State Elite Global Ltd.
- State Grid Europe Development (2014) Plc
- State Grid Overseas Investment (2013) Ltd.
- State Grid Overseas Investment (2014) Ltd.
- State Grid Overseas Investment BVI Ltd.
- State Oil Company of Azerbaijan Republic
- State Transport Leasing Co OJSC
- Sunny Express Enterprises Corp.
- Sweihan PV Power Co.
- Talent Yield International Ltd.
- Tatneft PJSC
- Thai Oil Public Co. Ltd.
- Thailoil Treasury Center Co., Ltd.
- Three Gorges Finance I (Cayman Islands) Ltd.
- Tianma Microelectronics Co., Ltd
- Tianma Microelectronics Co., Ltd Class A
- Transneft PJSC
- Turkcell İletişim Hizmetleri A.S.
- Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.S.
- Unisplendour Co., Ltd.
- Unity 1 Sukuk Ltd.
- Uzbekneftegaz National Holding Co.
- Vnesheconombank
- VTB Bank PJSC
- Western Securities Co., Ltd.
- Western Securities Co., Ltd. Class A
- Wuliangye Yibin Co., Ltd.
- Yanbu National Petrochemical Co.
- Zhangzhou Jiulongjiang Group Co. Ltd.
- Zhangzhou Pientzhuang Pharmaceutical Co., Ltd.
- Zhejiang China Commodities City Group Co. Ltd. Class A
- Zhejiang China Commodities City Group Co., Ltd.
- Zhejiang Expressway Co. Ltd. Class H
- Zhejiang Expressway Co., Ltd.

- Zhejiang Juhua Co., Ltd.
- Zhejiang Zheneng Electric Power Co., Ltd.
- Zheshang Securities Co. Ltd. Class A
- Zheshang Securities Co., Ltd.
- Zhongtai Securities Co Ltd Class A
- Zhongtai Securities Co., Ltd.

8.2. Lijst van ondernemingen: Normatieve Dialogen

Onderneming	Dialogoog geïnitieerd	Normschending
1 ABB Ltd.	17-4-2023	Corruptie
2 Accenture Plc	15-10-2022	Arbeidsnormen
3 Activision Blizzard, Inc.	16-10-2023	Arbeidsnormen
4 Albemarle Corporation	16-10-2023	Mensenrechten
Albemarle Corporation	16-10-2023	Milieu
5 Alphabet Inc.	16-10-2023	Arbeidsnormen
Alphabet Inc.	16-10-2023	Corruptie
6 Alphabet Inc. Class C	15-7-2021	Arbeidsnormen
Alphabet Inc. Class C	16-10-2023	Mensenrechten
7 AltaGas Ltd.	17-4-2023	Milieu
8 Amazon.com, Inc.	15-7-2022	Arbeidsnormen
Amazon.com, Inc.	15-7-2022	Arbeidsnormen
Amazon.com, Inc.	15-7-2022	Arbeidsnormen
Amazon.com, Inc.	15-7-2022	Arbeidsnormen
Amazon.com, Inc.	15-7-2022	Arbeidsnormen
Amazon.com, Inc.	15-7-2022	Corruptie
9 Amgen Inc.	17-7-2023	Mensenrechten
10 Anheuser-Busch InBev	15-7-2022	Arbeidsnormen
11 Apple Inc.	17-7-2023	Arbeidsnormen
12 Baker Hughes, a GE Company Class A	16-10-2023	Milieu
13 Barclays PLC	15-10-2022	Mensenrechten
14 Bayer AG	16-10-2023	Milieu
15 Berkshire Hathaway Inc.	15-2-2023	Mensenrechten
16 Bunge Limited	17-4-2023	Milieu
17 Carnival plc	17-10-2022	Milieu
18 Carrefour SA	15-4-2022	Arbeidsnormen
19 Coca-Cola Amatil Limited	15-10-2022	Arbeidsnormen
20 Compass Group PLC	17-4-2023	Arbeidsnormen
21 Consolidated Edison, Inc.	17-4-2023	Milieu
22 Daqo New Energy Corp.	15-7-2021	Arbeidsnormen
23 Delta Air Lines, Inc.	16-10-2023	Arbeidsnormen
24 Deutsche Bank AG	15-7-2021	Corruptie
25 Deutsche Bank AG /New York Branch/	15-7-2021	Corruptie
26 Deutsche Telekom AG	15-2-2023	Arbeidsnormen
Deutsche Telekom AG	15-2-2023	Mensenrechten
27 Electricite de France SA	15-2-2023	Corruptie
Electricite de France SA	15-2-2023	Milieu
Electricite de France SA	15-2-2023	Milieu

	Onderneming	Dialogo geïnitieerd	Normschending
28	Enel SpA	16-10-2023	Mensenrechten
29	Eni SpA	16-10-2023	Arbeidsnormen
	Eni SpA	16-10-2023	Milieu
	Eni SpA	16-10-2023	Milieu
30	Experian PLC	17-4-2023	Mensenrechten
31	Exxon Mobil Corp.	15-10-2022	Mensenrechten
	Exxon Mobil Corp.	15-10-2022	Milieu
	Exxon Mobil Corp.	17-10-2022	Milieu
	Exxon Mobil Corp.	17-10-2022	Milieu
32	FAST RETAILING CO., LTD.	15-4-2022	Arbeidsnormen
33	First Quantum Minerals Ltd.	15-2-2023	Milieu
34	Fortescue Metals Group Ltd.	15-2-2023	Arbeidsnormen
35	Glencore plc	15-10-2022	Corruptie
	Glencore plc	17-10-2022	Mensenrechten
	Glencore plc	17-10-2022	Milieu
	Glencore plc	17-10-2022	Milieu
36	Iberdrola SA	17-7-2023	Mensenrechten
	Iberdrola SA	17-7-2023	Milieu
37	Lens Technology Co., Ltd.	15-7-2021	Arbeidsnormen
38	Lundin Mining Corporation	16-10-2023	Milieu
39	Lyft, Inc.	15-1-2022	Arbeidsnormen
40	Marriott International, Inc.	15-2-2023	Mensenrechten
41	McDonald's Corp.	17-7-2023	Arbeidsnormen
42	Mercedes-Benz Group AG	17-7-2023	Milieu
	Mercedes-Benz Group AG	17-7-2023	Milieu
43	Meta Platforms, Inc.	28-3-2019	Mensenrechten
	Meta Platforms, Inc.	15-7-2021	Arbeidsnormen
	Meta Platforms, Inc.	15-7-2021	Arbeidsnormen
44	Norfolk Southern Corporation	17-7-2023	Milieu
45	Nutrien Ltd.	15-1-2022	Mensenrechten
	Nutrien Ltd.	15-1-2022	Milieu
46	Pan American Silver Corp.	16-10-2023	Mensenrechten
47	Paramount Global	17-10-2022	Arbeidsnormen
48	PG&E Corporation	15-10-2022	Mensenrechten
49	Porsche Automobil Holding SE	17-10-2022	Milieu
50	Renault SA	15-10-2022	Milieu
51	Repsol SA	15-10-2022	Mensenrechten
	Repsol SA	15-10-2022	Milieu
52	Rio Tinto plc	15-2-2023	Mensenrechten

Onderneming	Dialogoog geïnitieerd	Normschending
Rio Tinto plc	15-2-2023	Milieu
53 Royal Philips NV	16-10-2023	Mensenrechten
54 Schlumberger NV	16-10-2023	Milieu
55 Sony Group Corporation	15-10-2022	Arbeidsnormen
56 Starbucks Corporation	17-7-2023	Arbeidsnormen
57 Stellantis NV	15-4-2022	Milieu
58 Sumitomo Corporation	15-1-2022	Arbeidsnormen
59 Target Corporation	15-4-2022	Arbeidsnormen
60 TC Energy Corporation	15-2-2023	Mensenrechten
61 Tesla, Inc.	15-2-2023	Arbeidsnormen
Tesla, Inc.	15-2-2023	Mensenrechten
62 The Coca-Cola Company	15-10-2022	Arbeidsnormen
The Coca-Cola Company	15-10-2022	Arbeidsnormen
63 T-Mobile US, Inc.	15-2-2023	Arbeidsnormen
T-Mobile US, Inc.	15-2-2023	Mensenrechten
64 Tokyo Gas Co., Ltd.	15-2-2023	Milieu
65 Tyson Foods, Inc.	17-10-2022	Arbeidsnormen
66 Uber Technologies, Inc.	15-7-2021	Arbeidsnormen
Uber Technologies, Inc.	15-7-2021	Arbeidsnormen
Uber Technologies, Inc.	15-7-2021	Mensenrechten
67 UBS AG	15-10-2021	Mensenrechten
68 UBS Group AG	17-7-2023	Mensenrechten
69 Universal Health Services, Inc. Class B	16-10-2023	Mensenrechten
70 Verizon Communications, Inc.	15-10-2022	Arbeidsnormen
71 Vestas Wind Systems A/S	15-7-2021	Mensenrechten
72 Volkswagen AG	15-10-2022	Milieu
73 Wal-Mart Stores, Inc.	15-10-2019	Arbeidsnormen
Wal-Mart Stores, Inc.	16-10-2023	Arbeidsnormen
Wal-Mart Stores, Inc.	16-10-2023	Arbeidsnormen
74 Woodside Energy Group Ltd.	17-10-2022	Milieu

8.3. Lijst van ondernemingen: Thematische Dialogen

	Onderneming	Sector	Land van herkomst	Engagement omschrijving
1	Alimentation Couche-Tard Inc. Class B	Consumentengoederen Distributie & Retail	Canada	Biodiversiteit in de landbouwketen
2	Conagra Brands, Inc.	Voedselproducten	Verenigde Staten	Access to Nutrition
3	Costco Wholesale Corporation	Consumentengoederen Distributie & Retail	Verenigde Staten	Biodiversiteit in de landbouwketen
4	General Mills, Inc.	Voedselproducten	Verenigde Staten	Biodiversiteit in de landbouwketen
5	Hydro One Ltd.	Elektriciteitsbedrijven	Canada	Reductie CO ₂ uitstoot
6	Kellogg Company	Voedselproducten	Verenigde Staten	Biodiversiteit in de landbouwketen
7	Kroger Co.	Consumentengoederen Distributie & Retail	Verenigde Staten	Biodiversiteit in de landbouwketen
8	Martin Marietta Materials, Inc.	Bouwmaterialen	Verenigde Staten	Reductie CO ₂ uitstoot
9	Meiji Holdings Co., Ltd.	Voedselproducten	Japan	Access to Nutrition
10	Nucor Corporation	Metaal & Mijnbouw	Verenigde Staten	Reductie CO ₂ uitstoot
11	Nutrien Ltd.	Chemicaliën	Canada	Reductie CO ₂ uitstoot
12	ONEOK, Inc.	Olie, gas & brandstoffen	Verenigde Staten	Reductie CO ₂ uitstoot
13	Steel Dynamics, Inc.	Metaal & Mijnbouw	Verenigde Staten	Reductie CO ₂ uitstoot
14	Suntory Beverage & Food Ltd.	Dranken	Japan	Access to Nutrition
15	Sysco Corporation	Consumentengoederen Distributie & Retail	Verenigde Staten	Biodiversiteit in de landbouwketen
16	The Coca-Cola Company	Dranken	Verenigde Staten	Access to Nutrition
17	Tyson Foods, Inc.	Voedselproducten	Verenigde Staten	Biodiversiteit in de landbouwketen
18	Umicore	Chemicaliën	België	Reductie CO ₂ uitstoot
19	Unilever NV	Persoonlijke verzorgingsproducten	Nederland	Access to Nutrition
20	Valero Energy Corporation	Olie, gas & brandstoffen	Verenigde Staten	Reductie CO ₂ uitstoot

8.4. Lijst van ondernemingen Dutch Engagement Network

TABEL 8.4.1

	Onderneming	Sector	Land van herkomst	Engagement omschrijving
1	Avery Dennison Corporation	Verpakkingsmaterialen	Verenigde Staten	Afval & Circulaire Economie
2	Brown-Forman Corporation	Dranken	Verenigde Staten	Water in de toeleveringsketen
3	Chipotle Mexican Grill, Inc.	Hotels, restaurants en vrije tijd	Verenigde Staten	Afval & Circulaire Economie
4	Davide Campari-Milano S.P.A.	Dranken	Italië	Water in de toeleveringsketen
5	GFL Environmental	Commerciële diensten en leveringen	Canada	Afval & Circulaire Economie
6	Kraft Heinz Company	Voedingsproducten	Verenigde Staten	Water in de toeleveringsketen
7	Puma SE	Textiel, kleding en luxeproducten	Duitsland	Water in de toeleveringsketen
8	Restaurant Brands International Inc	Hotels, restaurants, vrije tijd	Canada	Afval & Circulaire Economie
9	Yum! Brands, Inc.	Hotels, restaurants, vrije tijd	Verenigde Staten	Afval & Circulaire Economie
10	Treasury Wine Estates	Alcoholische dranken	Australië	Water in de toeleveringsketen

8.5. Categorieën voorstellen aandeelhoudersvergaderingen

TABEL 8.5.1

Categorie	Toelichting
Aandelen gerelateerd	O.a. uitgifte aandelen, speciale rechten, share classes
Audit gerelateerd	O.a. benoeming accountants, accountant fees
Beleggingsfondsen	Bepalingen omtrent beleggingsfondsen
Beloning	O.a. beloningsbeleid, beloning zelf, say on pay enz
Benoemingen	O.a. benoeming RvB, RvC
Bestuurders gerelateerd	O.a. benoeming commissies, beloning commissies, aanpassen termijn bestuurders, enz
Corporate Governance	O.a. aanpassen aandeelhoudersrechten, stembepalingen
Duurzaamheid	O.a. duurzaamheidsonderwerpen zoals rapportages, verantwoordelijkheid. Met name aandeelhoudersvoorstellen op het gebied van duurzaamheid bevat zowel klimaat als sociaal mix.
Klimaat	Say on Climate en aandeelhoudersvoorstellen op het gebied van klimaat
Niet-routinematig	O.a. proxy contest kosten, speciale rapporten, additionele allocatie
Overig	
Geen research	Agendapunten waar geen onderliggende documentatie voor aanwezig is vanuit de onderneming
Overname gerelateerd	O.a. Aanpassen statuten tegen overname, supermajority vote instellen, control shares
Routine	O.a. AGM bepalingen, dividend, belasting
Sociaal	O.a. goedkeuring donaties goede doelen, politieke donaties en aandeelhoudersvoorstellen op het gebied van Sociaal
Statuten gerelateerd	O.a. aanpassen van de statuten
Strategische transacties	O.a. fusie overeenkomst, verkoop van assets

8.6. Uitgangspunten van het Global Compact van de Verenigde Naties

Het UN Global Compact verlangt van bedrijven dat zij binnen hun invloedssfeer een aantal kernwaarden op het gebied van mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anticorruptie omarmen, ondersteunen en uitoefenen. Bedrijven die het VN Global Compact initiatief onderschrijven, verbinden zich ertoe de onderstaande doelstellingen en waarden te steunen bij het uitvoeren van hun activiteiten:

Mensenrechten

1e principe: Bedrijven dienen binnen de eigen invloedssfeer de internationaal vastgelegde mensenrechten te ondersteunen en te respecteren; en

2e principe: er voor te zorgen dat zij niet medeplichtig zijn aan schendingen van de mensenrechten.

Arbeidsnormen

3e principe: Bedrijven dienen de vrijheid van vakvereniging en de effectieve erkenning van het recht op collectieve onderhandelingen te handhaven;

4e principe: alle vormen van verplichte en gedwongen arbeid te elimineren;

5e principe: zich in te spannen voor de effectieve afschaffing van kinderarbeid; en

6e principe: discriminatie met betrekking tot werk en beroep te bestrijden.

Milieu

7e principe: Bedrijven dienen het voorzichtigheidsbeginsel te hanteren met betrekking tot milieukwesties;

8e principe: initiatieven te ondernemen om grotere verantwoordelijkheid op milieugebied te bevorderen; en

9e principe: de ontwikkeling en verspreiding van milieuvriendelijke technologieën te stimuleren.

Anticorruptie

10e principe: Bedrijven dienen alle vormen van corruptie, inclusief afpersing en omkoping, tegen te gaan.

De principes van het UN Global Compact zijn gebaseerd op internationale verdragen, onder andere afgeleid van de Universele verklaring van de rechten van de mens, de verklaring van de Internationale Arbeidsorganisatie (ILO) inzake de fundamentele arbeidsrechten, en van de verklaring van Rio met betrekking tot milieu en ontwikkeling.

8.7. Relevante bepalingen Nederlandse Corporate Governance Code (2022 versie)

Principe 4.1 De algemene vergadering

De algemene vergadering kan een zodanige invloed uitoefenen op het beleid van het bestuur en de raad van commissarissen van de vennootschap, dat zij een volwaardige rol speelt in het systeem van checks and balances binnen de vennootschap. Goede corporate governance veronderstelt een volwaardige deelname van aandeelhouders aan de besluitvorming in de algemene vergadering.

Relevante best practice bepalingen

4.1.1 Het toezicht van de raad van commissarissen op het bestuur omvat mede het toezicht op de verhouding met aandeelhouders.

4.1.5 Indien een aandeelhouder een onderwerp op de agenda heeft laten plaatsen, licht hij dit ter vergadering toe en beantwoordt hij zo nodig vragen hierover.

4.1.6 Een aandeelhouder oefent het agenderingsrecht slechts uit nadat hij daaromtrent in overleg is getreden met het bestuur. Wanneer één of meer aandeelhouders het voornemen hebben de agendering te verzoeken van een onderwerp dat kan leiden tot wijziging van de strategie van de vennootschap, bijvoorbeeld door het ontslag van één of meer bestuurders of commissarissen, wordt het bestuur in de gelegenheid gesteld een redelijke termijn in te roepen om hierop te reageren (de responstijd). De mogelijkheid van het inroepen van de responstijd geldt ook voor een voornemen als hiervoor bedoeld dat strekt tot rechterlijke machtiging voor het bijeenroepen van een algemene vergadering op grond van artikel 2:110 BW. De desbetreffende aandeelhouder respecteert de door het bestuur ingeroepen responstijd, bedoeld in best practice bepaling 4.1.7.

Principe 4.3 Uitbrengen van stemmen

Deelname van zoveel mogelijk aandeelhouders aan de besluitvorming in de algemene vergadering is in het belang van de checks and balances van de vennootschap. De vennootschap stelt, voor zover het in haar mogelijkheid ligt, aandeelhouders in de gelegenheid op afstand te stemmen en met alle (andere) aandeelhouders te communiceren.

Relevante best practice bepalingen

4.3.1 Een aandeelhouder stemt naar eigen inzicht. Van een aandeelhouder die gebruik maakt van stemadviezen van

derden wordt verwacht dat hij zich een eigen oordeel vormt over het stembeleid of de door deze adviseur verstrekte stemadviezen.

4.3.5 Institutionele beleggers (pensioenfondsen, verzekeraars, beleggingsinstellingen, vermogensbeheerders) plaatsen jaarlijks in ieder geval op hun website hun beleid ten aanzien van het uitoefenen van het stemrecht op aandelen die zij houden in beursvennootschappen.

4.3.6 Institutionele beleggers plaatsen jaarlijks op hun website en/of in hun bestuursverslag een verslag van de uitvoering van hun beleid voor het uitoefenen van het stemrecht in het desbetreffende boekjaar. Daarnaast brengen zij ten minste eenmaal per kwartaal op hun website verslag uit of en hoe zij als aandeelhouders hebben gestemd op algemene vergaderingen. Dit verslag wordt op de website van de institutionele belegger geplaatst.

Colofon

Deze halfjaarrapportage Maatschappelijk Verantwoord Beleggen is een uitgave van Achmea Investment Management.

Disclaimer

Achmea Investment Management B.V. ('Achmea IM') heeft de informatie in dit document met zorg samengesteld. De informatie is alleen bestemd voor gekwalificeerde beleggers en/of professionele beleggers zoals bedoeld in de Wet op het financieel toezicht (Wft). Dit document is of bevat (i) geen aanbod of uitnodiging om financiële instrumenten te kopen, te verkopen of te verhandelen, (ii) geen beleggingsaanbeveling of beleggingsadvies, (iii) geen juridisch, fiscaal of ander advies. Achmea IM raadt u af een (beleggings)beslissing uitsluitend te baseren op de informatie in dit document. Raadpleeg in voorkomende gevallen een juridisch, fiscaal of andere adviseur. Achmea IM is niet aansprakelijk voor schade die het gevolg is van zo'n (beleggings)beslissing. De informatie in dit document is (mede) gebaseerd op informatie die Achmea IM van betrouwbaar geachte informatiebronnen heeft verkregen. Achmea IM garandeert niet de betrouwbaarheid van die bronnen en de juistheid en volledigheid van de van die bronnen verkregen informatie. De informatie in dit document is puur informatief en u kunt daaraan geen rechten ontleen. Alle informatie is een momentopname, tenzij uitdrukkelijk anders is aangegeven. Het verstrekken van dit document na de oorspronkelijke publicatiedatum is geen garantie dat de hierin opgenomen informatie op die latere datum nog juist en volledig is. Achmea IM heeft het recht om deze informatie zonder aankondiging te wijzigen. Het noemen van rendementen op beleggingen in dit document dient uitsluitend als uitleg en toelichting. Achmea IM spreekt daarmee geen verwachting uit over het rendement of koersverloop van die beleggingen. De waarde van uw belegging kan fluctueren en in het verleden behaalde resultaten bieden geen garantie voor de toekomst. U mag de informatie in dit document alleen voor eigen persoonlijk gebruik kopiëren.

U mag de informatie niet overnemen, vermenigvuldigen, distribueren of openbaren zonder schriftelijke toestemming van Achmea IM. Alle informatie (teksten, foto's, illustraties, grafisch materiaal, handelsnamen, logo's, woord en beeldmerken) blijft eigendom van of in licentie bij Achmea IM en wordt beschermd door auteursrecht, merkenrecht en/of intellectueel eigendomsrecht. Er worden geen rechten of licenties overgedragen bij gebruik van of toegang tot deze informatie. Achmea Investment Management B.V., statutair gevestigd te Zeist (KvK 18059537), beschikt over een vergunning als beheerder van beleggingsinstellingen zoals bedoeld in de Wet op het financieel toezicht. Achmea Investment Management B.V. is ingeschreven in het register van de Stichting Autoriteit Financiële Markten onder nummer 15001209.